

Liselerde İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Konu Edinen Çalışmaların Meta Sentez Yöntemiyle İncelenmesi

Reviewing Studies on Undesired Student Behaviours in High Schools with Meta-Synthesis Method

İsa Yıldırım, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi isa.yildirim@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0003-0365-3480

Nurullah Aydın, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, nurullah.qydin@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0003-2522-7765

Öz. Çalışmanın amacı ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarda ortaya çıkan istenmeyen öğrenci davranışlarını, nedenlerini, bu davranışlara müdahale yöntemlerini ve bu davranışlarla baş edebilmek için ileri sürülen önerileri konu edinen nitel çalışmaların meta sentez yöntemiyle incelenmesidir. Doküman incelenmesi tekniği ile elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş, bu doğrultuda yeni tema ve alt temalara ulaşılmıştır. İçerik analizi sonuçlarına göre ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları “kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışlar”, “kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışlar”, “güvenliği tehlikeye atan davranışlar”, “araç ve gereçlere zarar veren davranışlar”, “diğer öğrencilerle sosyalleşmeyi engelleyen davranışlar” olmak üzere beş temaya ayrılmıştır. İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri “okul dışı etkenler” ve “okul içi etkenler” olmak üzere iki temaya ayrılmış; okul dışı etkenler kendi içinde “aile”, “çevre ve toplum kültürü”, “örgün eğitim” kaynaklı; okul içi etkenler ise “eğitim ve okul yönetimi”, “öğrenci”, “öğretmen” kaynaklı olmak üzere üçer alt temaya ayrılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Disiplin sorunları, disiplin problemleri, öğrenci davranışı

Abstract. In this study, the topic of undesirable student behaviours, which is always a matter discussed by teachers, is examined. The aim of this study is to investigate the undesirable student behaviours, their causes, the intervention methods to these behaviours, and the recommendations to deal with these behaviours stated in the qualitative studies through the meta-synthesis method. The data obtained by the document review technique was subjected to content analysis, and new themes and sub-themes were analysed in this direction. According to the content analysis results, undesired student behaviours encountered in higher education institutions were divided into five themes, which could be defined as "behaviours that prevent learning of themselves and their friends", "behaviours that prevent them from learning themselves", "behaviours that put safety at risk", "behaviours that harm people and tools" and "behaviours that prevent socializing with other students". The causes of undesirable student behavior are divided into two themes: out of school factors and in-school factors. Out-of-school factors arise from family, environment and community culture, formal education, while school-related factors arise from education and school management, students and teachers.

Keywords: Discipline problems, disciplinary problems, student behaviour

SUMMARY

Introduction

The aim of this study to investigate undesired student behaviours, their causes, intervention methods to these behaviours emerged in higher education institutions in relation to the perceptions of the stakeholders (students, teachers, parents, school managers), and recommendations to deal with these behaviours applying the meta-synthesis method.

Along with this purpose, the following research questions were asked:

1-What kind of undesired student behaviours are encountered in high schools?

2-What are the causes of undesired student behaviour in high schools?

3-Which methods are used to cope with undesired student behaviours in high schools?

4-What are stakeholder recommendations to effectively deal with undesired student behaviours in high schools?

Although several studies are encountered dealing with the undesired student behaviours in the literature, there are no studies of rich content coping with all aspects of the subject and synthesize a lot of studies, conducted in this regard, which will be a roadmap both to pre-service teachers and inexperienced teachers, and will illuminate the educational staff of schools experiencing problems with undesired student behaviours.

This research, which is intended to be conducted to eliminate deficiencies in the literature will be a rich reference source by providing the researchers, teachers and managers, who have a limited understanding of the general structure of undesired student behaviours in a holistic way, which will help to identify priority areas and at the same time qualitatively synthesize and exemplify common and similar aspects of studies dealing with different aspects of the subject.

Method

The research was carried out applying the meta-synthesis model among the qualitative research methods. This method called meta ethnography and defined as the synthesis of qualitative studies, is tightly bound to the interpretive paradigm as an alternative to the advanced approaches within the positivist paradigm (Noblitand Hare, 1999). The research was limited to totally 15 works; including 13 articles and 2 theses considering the nature of such studies. Verbal declarations presented at congresses were not included in the research. According to Polat and Ay (2016), it is necessary to evaluate the qualitative findings of meta-synthesis studies only on the findings of qualitative researches or on the mixed patterned studies. The qualitative and mixed studies that could directly contribute to the research questions were selected as the sample.

Results

Undesired student behaviours encountered in higher educational institutions were grouped in five themes as the behaviours, which prevent both the student and his/her friends from learning, prevent himself / herself from learning, risk the safety of the student himself / herself or other students, damage school tools and equipment, and prevent students from socialising. Behaviours that prevent the learning of the learner itself often appear as a result of psychological characteristics related to individual attitudes, interests, expectations, beliefs, trust, life habits, sense of responsibility and competence, characteristics of the developmental period that determine the quality of the students' learning experiences. Behaviours that put the safety of the student himself or other students in danger include unpleasant student behaviours such as physical jokes and violence among peer groups, having harmful devices, carrying cigarettes and using, disrespectful behaviours to teachers, sexual harassment and falsification of documents. Almost all the behaviours damaging school tools and equipment in high schools come into existence related to the school and classroom tools. Behaviours that prevent students from socialising have communicative and relational characteristics. A number of factors, such as out-of-school and in-school factors, emerged as the reasons for undesired student behaviours encountered in higher educational institutions. Family, environment and community culture and formal education constitute out-of-school factors, whereas the factors originated from school administration, students, and teachers are in- school factors.

Discussion and Conclusion

Behaviours that prevent the learner himself/herself and his/her friends from learning are often pointed out as undesired behaviours that make it difficult for the teacher to teach the lesson effectively, reduce the quality of the education and training process, reduce the time separated for teaching not only for the students who have undesired behaviours but also for his friends.

These behaviours seriously jeopardize the attainment of the purpose of teaching activities by disturbing the communication process, distracting teachers and students, disrupting the formation of lessons and exams, using the tools out of purpose. Teachers' personality traits, values, classroom management skills, communication knowledge and human relations skills, professional qualities and understanding of responsibility, the degree of consistency among themselves and between them, the way they use force on their students and their experience are regarded as significant factors in the occurrence of undesired behaviours.

GİRİŞ

Günümüzde bilgiye ulaşma hızının ve yollarının artması, şehir yaşamının daha da stresli hale gelmesi, teknolojik araç ve gereçlerin çeşitlenmesi ve hızla yaygınlaşması, şehir kültürüne uyum sağlamada yaşanan güçlükler, hızla değişen toplum kültürü vb. gibi unsurlar toplumun eğitim hizmetlerinden beklentilerinin artmasına neden olmuş, bu durum eğitimcilerin dayanmış olduğu paradigmaları yerinden sarsmıştır. Ön görülemeyen ve izlenilmekte zorlanılan değişim rüzgârlarının estiği bu günlerde öğretmenler, insanların davranışlarında değişiklik oluşturma gibi cesaret isteyen bir görevi üstlenmişlerdir. Öğretmenlerin tüm bu olan biteni doğru bir şekilde algılamaya, anlamlandırdıkları bu yenedünyaya uyum sağlamaya olan ihtiyaçları her zamankinden daha fazladır. Artık öğrenciler, hızlı, renkli, heyecanlı uyarıcılarla dolu çevrelerinde öğretmenlerin tek düze, sıradan işledikleri dersleri dinlemekte, izlemekte zorlanmaktadır. Benzer bir şekilde ailelerinin çaresizliği ile beraber tv, internet, cep telefonu vb. gibi iletişim araçlarının içeriği ve işlevlerini içeren çevresel unsurların etkisinde ki öğrencilerin davranışlarını istedik yönde değiştirmek daha da zorlaşmıştır. Öğrenciler ifade edilen bu ve benzer faktörlerin sonucu olarak okul ve sınıf ortamında birçok istenmeyen davranış sergilemekte, disiplin sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Nitekim Genç ve Eryaman (2007) bilgi toplumuyla beraber eğitimde değişen paradigmalara, Gültekin (2006) değişimin eğitimin yönünü geleceğe bakmaya zorladığına, Şentürk (2008) ve Erol (2011) değişimin toplumun eğitimden beklentilerini artırdığına ve değiştirdiğine dikkat çekerken; sınıf yönetimi boyutunda Erden (2008) toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişmelerin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine değinmiş, Şahin (2003) televizyonun öğrenci üzerindeki olumsuz etkilerinin, Ercoşkun ve Ada (2013) medya ve öğretmen yetersizliğinin, Atıcı (2014) teknolojik gelişme ve medyanın, Erdoğan, Kurşun Tan Şişman, Saltan, Gök ve Yıldız (2010) öğrencilerin sohbet, oyun, müzik ve istenmeyen internet sitelerine girmelerinin dersin sağlıklı bir şekilde işlenmesinin önündeki engellerden olduğuna, Akar (2006) ise ortaöğretim kurumlarında işlenen disiplin suçlarının yıllara göre artış gösterdiğine dikkat çekmişlerdir.

Evertson ve Emmer (2013) tarafından kısa süreli dikkatsizlik, aktivite geçişlerinde kısa süreli konuşma ve dalıp gitmeler, bir görev üzerinde çalışırken dalıp gitme gibi kimse için gerçekten problem olmayan kısa süreli, öğrenme ve öğretmeye engel olmayan davranışlar sınıf içinde ortaya çıkan "sorunsuz davranışlar" olarak; sınıf süreçlerine ve kurallarına ters, ortaya çıktığında sınıf aktivitelerini bozmayan ya da öğrenmeyi ciddi bir şekilde engellemeyen davranışlar "küçük sorun" olarak; sınıftaki aktiviteleri aksatan ya da öğrenmeyi engelleyen davranışlar "kapsam ve etkisi sınırlı olan büyük sorun" olarak; yaygınlaşan ve böylece düzeni ve öğrenme ortamını tehdit eden davranışlar ise "artan ya da yayılan sorun" olarak tanımlanmıştır. Lewis'e (2009) göre sınıf içinde öğrenci davranışları dört kategoriye ayrılmaktadır. Birinci kategorinin özelliklerini taşıyan öğrenciler genellikle müfredata uygun bir şekilde davranır ve öğretmenin onlara verdiği her türlü görevi üstlenirler. İkinci gruptaki öğrenciler çalışmayla daha az ilgilenir ve onu tamamlama yeteneklerinden daha az emindirler. Dikkatleri dağınık ve dikkat dağıtıcı olabilirler. Üçüncü davranış kategorisi sınıf içinde bir öğrencinin zaman zaman tecrit edilmesini ve sınıftan uzaklaştırılmasını gerektirecek eylemleri içermektedir. Bu öğretmene davranışın diğer öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisinin farkına varması için öğrenciyle konuşma fırsatı sunar. Son davranış tipi ise bir öğretmenin tüm teknikleri kullanmasına rağmen tekrar edilen istenmeyen davranışları içerir.

Humphreys'e (2003) göre, disiplin sorunları, belirli davranışların varlığı (kontROLSÜZ tepkiler) ya da yokluğu (aşırı kontrollü tepkiler), başkalarının haklarını ve gereksinimlerini tehlikeye attığı zaman dikkat çekmektedir. Anne baba ve öğretmenlerin genellikle yalnızca bağırma, vurma, huysuzluk nöbetleri, iş birliğine kapalı davranış, küstahça yanıt verme, bozguncu eylemler ve benzeri gibi kontrol edilemeyen davranışları disiplin sorunları açısından değerlendirdikleri görülmektedir. Bu ise disiplin sorunlarının doğasının oldukça kısıtlı bir çerçevede ele alındığının ve anne baba ve öğretmenlerin sakin ve düzenli bir yaşam sürdürme gereksinimi ölçütüne bağlı olarak algılandığının bir göstergesidir. Disiplin eğitimciler tarafından başkalarına ve kendine karşı özen ve saygı eylemi olarak tanımlandığında, edilgenlik, utangaçlık, suskunluk, iddiasızlık ve sakınma gibi aşırı kontrollü davranışların, kontROLSÜZ davranışlar kadar kabul edilemez olduğu anlaşılacaktır.

Yazara göre aşırı kontrollü tepkiler gösteren öğrencilerin hedefi kendini, ancak kendi haklarını ve gereksinimlerini engelleyecek bir şekilde kontrol etmek iken, kontROLSÜZ davranışları sergileyenlerin amacı başkalarını kontrol etmektir. Okulda eğitsel çabaları, etkinlikleri engelleyen davranışlar, istenmeyen öğrenci davranışları olarak nitelendirilebilir. Bu davranışlar davranışın sahibini, öğretmeni, sınıfı, dersi hatta okulu ve aileyi de etkilemektedir (Başar, 2014; Akçadağ, 2005). Öztürk'ün (2007) yapmış olduğu başka bir tanıma göre okul ve sınıfta oluşturulan gerek yazılı gerekse yazılı olmayan kurallara aykırı olan, öğrenme öğretme süreçlerinin etkinliğini azaltan tüm davranışlar olumsuz öğrenci davranışları olarak algılanmaktadır. Korkmaz (2007) ise bir davranışın istenmeyen davranış olarak nitelendirilebilmesi için dört temel ölçüt ileri sürmektedir. Bunlardan ilki, davranışın öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi, ikincisi davranışın öğrencinin kendisinin veya arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye atması, üçüncüsü davranışın okulun araç gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi, sonuncusu ise öğrenci davranışının öğrencinin sosyalleşmesini engellemesidir.

Çocuklarda yıkıcı davranış modelleri birçok öğretmenin tüm sınıf düzeylerinde karşı karşıya kaldığı talihsiz bir gerçekliktir (Ryan, Halsey&Mathews, 2003). Yapılan birçok çalışmada öğretmenlerin öğretim sürecinde birçok istenmeyen öğrenci davranışı ve disiplin problemi ile karşılaştıkları, bu davranışların öğrenme sürecini olumsuz etkilediği bulgularına ulaşılmıştır (Balay ve Sağlam, 2008; Siyez, 2009). Bu ve benzer bulgular eğitim bilimcileri istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini, sonuçlarını ve bu davranışların ortaya çıkmasını engelleyecek çözüm önerilerini araştırmaya yöneltmiştir (Çelikkaleli, Balcı, Çapri, Büte, 2009; Gökyer ve Doğan, 2016; Sadık ve Doğanay, 2007).

Tunç, Yıldız ve Doğan (2015) meslek liselerinde olumsuz davranışları araştırdıkları bir çalışmada öğretmenlerin disiplin problemlerini çözmek amacıyla genellikle aileyle iletişim kurma, öğrencilere olumlu davranışlarını fark ettirme ve onları sosyal faaliyetlere yöneltme yöntemlerini tercih ettiklerini belirlemiştir. Çakar, Tagay, Karataş ve Yavuzer'in (2015) öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine göre liselerde riskli davranışlarını araştırdıkları bir çalışmada öğretmenlerin sigara içme, okul kurallarına uymama, kötü beslenmeyi; öğrencilerin ise sigara içme, okulda kavga etme, şiddet, kötü beslenme ve okuldan kaçmayı en çok gözlenen riskli davranış olarak belirtmişlerdir. Akar (2006) çalışmasında ortaöğretim kurumlarında en çok karşılaşılan suçların öğrencilerin okulda kavga etmesi, sigara içmek, dersin işlenişine engel olmak, öğretmene saygısızlık ve kesici yaralayıcı alet bulundurmak olduğunu, en çok disiplin cezasının liselerde verildiğini, bu cezaları çoğunlukla erkek öğrencilerin aldığını belirlemiştir. Aynı çalışmada rehberlik çalışmalarının yeterince yapıldığı, öğrencilerin sosyal aktivitelere yönlendirilmesinin ve ailelerle işbirliği yapılmasının disiplin açısından faydalı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çimen ve Karaboğa'nın (2015) yapmış olduğu bir çalışmaya göre ergenlik dönemi sorunları, televizyon programları, okul yönetiminin olumsuz tutumları, öğrencilerdeki grup olma psikolojisi, olumsuz davranışların çabuk yaygınlaşması gibi nedenler disiplin sorunlarını artırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ortaöğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarda paydaşların (öğrenci, öğretmen, veli, okul idarecileri) algısına göre ortaya çıkan istenmeyen öğrenci davranışlarının, nedenlerinin, bu davranışlara müdahale yöntemlerinin ve bu davranışlarla baş edebilmek için ileri sürülen önerilerin meta sentez yöntemiyle incelenmesidir.

Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1-Ortaöğretim kurumlarında hangi tür istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşılmaktadır?

2-Ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri nelerdir?

3-Ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadelede hangi yöntemler kullanılmaktadır?

4-Ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışları ile etkili bir şekilde mücadele etmek için paydaşların önerileri nelerdir?

İstenmeyen öğrenci davranışlarını konu edinen birçok çalışma bulunmasına rağmen konuyu bütün yönleriyle ele alan, bu konuda yapılan birçok çalışmayı sentezleyen; hem öğretmen adaylarına ve tecrübesiz öğretmenlere yol haritası olacak, hem de istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili sorunlar yaşayan okulların eğitimi personeline ışık tutacak zengin içerikli çalışmalara rastlanmamıştır.

Literatürdeki eksikliğin giderilmesi amacıyla yapılan bu çalışma bütünsel bir bakış ağısıyla istenmeyen öğrenci davranışlarının genel yapısının derinlemesine anlaşılmasına, öncelikli alanların belirlenmesine yardımcı olacak, aynı zamanda konunun farklı boyutlarını ele alan çalışmaların ortak ve benzer yönlerinin nitel olarak sentezlenmesi ve örneklendirilmesini sağlayacak, bütün çalışmalara ulaşma imkânı kısıtlı olan araştırmacılara, öğretmenlere ve yöneticilere zengin bir başvuru kaynağı olacaktır.

YÖNTEM

1.Araştırma yöntemi ve/veya deseni/modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden metasentez modelinde gerçekteştirilmiştir. Metaetnografi olarak isimlendirilen ve nitel çalışmaların sentezi olarak tanımlanan bu yöntem, pozitivist paradigma içindeki gelişmiş yaklaşımlara bir alternatif olarak yorumlamacı paradigmaya sıkı sıkıya bağlıdır (Noblit ve Hare, 1999).

Bu tür çalışmaların doğası gereği araştırma 13 makale ve 2 tez olmak üzere toplam 15 çalışmayla sınırlandırılmıştır. Kongrelerde sunulan sözlü bildirimler araştırma kapsamına alınmamıştır. Polat ve Ay'a göre (2016), metasentez çalışmalarında sadece nitel araştırmaların bulguları veya karma yöntemle desenlenmiş çalışmaların nitel bulgularını değerlendirmek gerekir. Araştırma sorularına doğrudan katkıda bulunabilecek nitel ve karma çalışmalar örnekleme olarak seçilmiştir.

2.Veri toplama süreci

Polat ve Ay'a (2016) göre metasentez çalışmalarında genellikle aşağıdaki adımlara yer verilmektedir. Bu araştırmanın veri toplama ve analiz sürecinde de benzer adımlar izlenmiştir:

1. Araştırma Sorularının belirlenmesi:
Konu çerçevesinde yanıt aranan araştırma soruları belirlenmiştir.
2. Çalışmanın konusuna uygun anahtar kelimelerin belirlenip literatürün taranması:
İstenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalara ulaşmak için "sınıf içi disiplin", "disiplin sorunları", "istenmeyen öğrenci davranışları" ve "olumsuz öğrenci davranışları" anahtar kelimeleri kullanılarak TÜBİTAK, ULAKBİM, Google Akademi ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarında tarama yapılmıştır.
3. Kaynakların temin edilmesi, incelenmesi, kimliklendirilmesi ve değerlendirilmesi:
Yapılan tarama sonucunda 50 makaleye ve 37'si yüksek lisans, 14'ü doktora çalışması olmak üzere toplamda 51 lisansüstü çalışmasına ulaşılmıştır.
4. Araştırmanın dâhil edilme ve hariç tutulma ölçütlerinin belirlenmesi ve değerlendirmeye alınacak çalışmaların seçimi:
Araştırmanın dâhil edilme ve hariç tutulma ölçütleri,
  - Araştırma evreninin Türkiye'de yapılan çalışmaları kapsaması
  - Örnekleme alınan çalışmaların 2000-2017 yılları arasında yapılmış olması

- Örneklem kapsamına alınan çalışmaların ortaöğretim düzeyinde yapılmış olması
- Çalışmanın tam metnine ulaşılması
- Çalışmanın nitel ya da karma yöntemle hazırlanmış olması

Tablo 1' de (EK-1) görüldüğü gibi araştırma verileri 13'makale, 2 Yüksek Lisans tezinden elde edilmiştir. Çalışmaların 5'i tek yazarlı 10'u ise birden çok yazarlıdır. Yararlanılan kaynaklar 2004-2016 yılları arasında yapılan içerik analizi, betimsel analiz, frekans, yüzde, belge tarama, veri azaltma, veri sunma ve sonuç çıkarma, biyografik araştırma ve nitel verilerin sayısallaştırılması gibi veri analiz yöntemlerinin kullanıldığı nitel çalışmalardır.

3. Veri analizi

Veriler doküman incelemesi tekniği ile toplanarak içerik analizine tabi tutulmuş, seçilen çalışmaların analiz edilmesiyle ortak temalar ve bu temalara ait alt temalar oluşturulmuş, çalışmaların benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. Geçerlik ve güvenilirlik

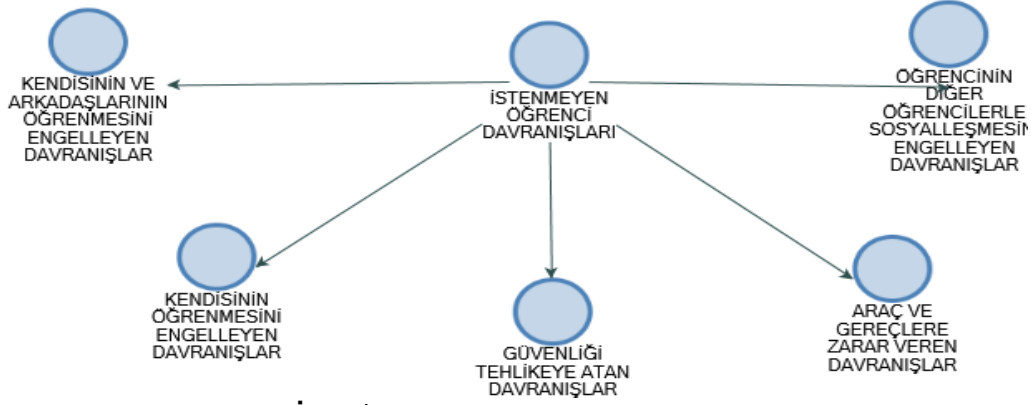
Öncelikle araştırma konusu ile ilgili alan yazın taranmış bu doğrultuda araştırma soruları hazırlanmıştır. Araştırmanın geçerliğini sağlamak için hazırlanan araştırma soruları Eğitim Fakültesinde akademisyenlik yapmakta olan üç alan uzmanına incelenilerek görüşleri sorulmuş, görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen ses kayıtları NVİVO programı kullanılarak yazılı metin haline getirilmiştir. Uzmanların önerileri doğrultusunda araştırma sorularına son hali verilerle çalışmaya devam edilmesine karar verilmiştir. Araştırma bulgularının geçerliğini artırmak amacıyla, bulgular yorumlanırken incelenen çalışmalardaki katılımcıların ifadelerine de yer verilmiştir.

İnternet kaynaklarında yapılan tarama sonucunda konuyla ilgili 51 tez çalışmasına, 50 makaleye, 5 bildiriye ulaşılmış ve bu çalışmaların tamamı bilgisayara indirilmiştir. İndirilen bu kaynakların dahil edilme ve hariç tutulma kriterleri dikkate alınarak incelenmesi sonucu büyük çoğunluğunun nicel olduğu anlaşılmış, nicel çalışmalar inceleme dışı bırakılarak geriye kalan 23 araştırmaya odaklanılmıştır. 23 nitel çalışmadan araştırma konusuyla ilgili olan 2 yüksek lisans tezi, 13 makale bu çalışmanın amacına en uygunluk ilkesine göre seçilerek diğerleri kapsam dışında bırakılmıştır. Seçilen çalışmalar kimliklendirilerek NVİVO programına yüklenmiş, bu programda verilerin analizine başlanmış, veriler kodlanmıştır. Elde edilen kodların uygun temalar altında gruplandırılması sağlanmıştır. Sonrasında ise oluşturulan bu alt temaların benzerliklerine bakılarak üst temalar oluşturulmuştur. Kodlama aşamasında verilerin güvenilirliği, uyuşan kod sayısının uyuşan ve uyuşmayan kodların toplam sayısına bölünerek elde edilmesi formülü (Miles ve Huberman, 1994) uygulanarak test edilmiştir. Yapılan kodlamalar ikinci bir alan uzmanına karışık olarak verilmiş ve bu kodların tekrar gruplandırması istenmiştir. Yapılan gruplandırma ilk uygulama ile 0.75 düzeyinde benzerlik göstermiştir. Ayrıca kodları gruplandıran araştırmacılar 20 gün beklenerek aynı kodları tekrar gruplandırmıştır. Birinci araştırmacının yaptığı temalandırma 0.76, ikinci araştırmacının yaptığı temalandırma ise 0.82 oranında ilk temalandırmaya benzerlik göstermiştir. Elde edilen bu bulgular çalışmanın temalandırma aşamasının güvenilirliği için önemli ipuçları sağlamaktadır.

BULGULAR

1. İstenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin bulgular

Çalışma grubuna alınan araştırmalar doküman incelemesi tekniği ile incelenmiş, elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Çözümleme yapıldıktan sonrası orta öğretim kurumlarında görülen istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili oluşturulan tema ve alt temalar aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

ŞEKİL 1. İstenmeyen öğrenci davranışları

Şekil 1. İncelendiğinde ortaöğretim kurumlarında gözlemlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışlar, öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışlar, öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye atan davranışlar, öğrencinin okul ya da arkadaşlarının araç ve gereçlerine zarar veren davranışlar, öğrencinin sosyalleşmesini engelleyen davranışlar olmak üzere beş temaya ayrıldığı görülmektedir.

Tablo 2. (EK-2) incelendiğinde öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışları temasında istenmeyen öğrenci davranışlarının 11 çalışmada 17 farklı şekilde, 30 kez ifade edildiği görülmektedir. Çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları sırasıyla “dersin düzenini bozmak (f=7), “derste izinsiz konuşmak” (f=3), “sınıf kurallarına uymamak” (f=3) olarak görülürken; “ders esnasında arkadaşlarını rahatsız etmek”, “ders dışı etkinliklerin düzenini bozmak”, “kopya çekilmesine yardımcı olmak”, “sınavın akışını bozmak”, “sınıfa giriş çıkış düzensizliği”, ... gibi davranışlar sadece birer çalışmada ifade edilmiştir.

Tablo 3. (EK-3) incelendiğinde öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışları temasında istenmeyen öğrenci davranışlarının 12 çalışmada 37 farklı şekilde, 81 kez ifade edildiği görülmektedir. Çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları sırasıyla “okula ya da derse geçerli bir mazereti olmaksızın devamsızlık yapmak” (f=9), “Kopya çekmek” (f=8), “Okula ve derse geç gelmek” (f=5), “Derste farklı şeylerle ilgilenmek (cep telefonu vb.) (f=5)”, “Dersle karşı ilgisizlik” (f=4), “Merasimlere katılmama” (f=4), “Dersten erken ayrılmak” (f=4) olarak görülürken; “Özgüven eksikliği” (Kendini değersiz görme, beklentisinin olmaması), “Kulüp çalışmalarına katılmamak”, “Dersi yapmama”, “Aile sorunlarını yansıtmama”... gibi davranışlar sadece birer çalışmada ifade edilmiştir.

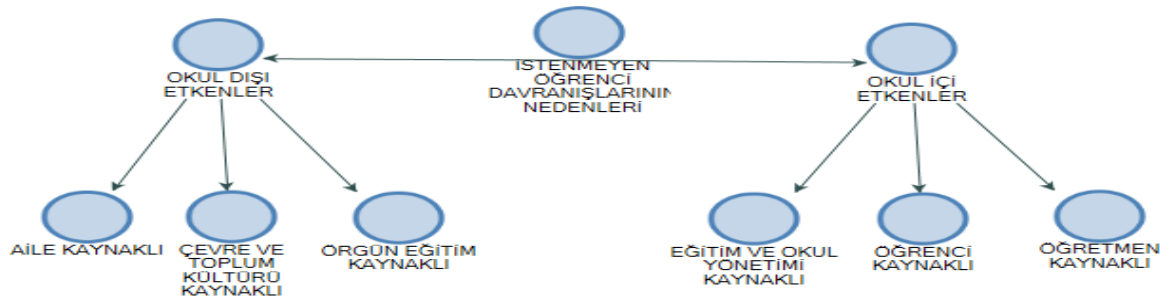
Tablo 4. (EK-4) İncelendiğinde ortaöğretim kurumlarında öğrencinin kendisinin ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atan davranışları temasında istenmeyen öğrenci davranışlarının 11 çalışmada 43 farklı şekilde, 99 kez ifade edildiği görülmektedir. Çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları sırasıyla “sigara kullanmak” (f=8), “Kavga etme” (f=6), “Öğretmenlere saygısızlık yapmak” (f=6), “Sarkıntılık” (f=5), “Arkadaşlarına zarar verme” (f=4), “Evrak tahrifatı ve evrakta sahtecilik” (f=4), “Yaralayıcı alet bulundurma” (f=4), “Fiziksel şiddet” (f=4) olarak görülürken; “Okula çakmak getirmek”, “Sınıfta ve koridorda koşma”, “Kendine zarar vermek”, “Sağlığını önemsememe” ... gibi davranışlar sadece birer çalışmada ifade edilmiştir.

Tablo 5. (EK-5) incelendiğinde, okul araç ve gereçlerine zarar verme temasında istenmeyen öğrenci davranışlarının 7 çalışmada 14 farklı şekilde, 21 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu çalışmalarda en çok ifade edilen davranış “okul ve sınıf eşyalarına zarar verme” (f=7), “Okul ve sınıf duvarlarına yazı yazma” (2) olarak görülürken; “Okul çevresini ve

eşyaları kirletmek”, “Suyu boşa kullanma”, “Elektriği boşa kullanma” ... gibi maddeler ise birer çalışmada ifade edilmiştir.

Tablo 6. (EK-6) incelendiğinde öğrencinin sosyalleşmesini engelleyen davranışlar temasında istenmeyen öğrenci davranışlarının 10 çalışmada 26 farklı şekilde, 52 kez ifade edildiği görülmektedir. Çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları sırasıyla “kılık kıyafet kurallarına uymama/okul formasını giymeme” (f=7), “dik başlı, kaba, saygısız davranma” (f=5), “yalan söyleme” (f=5), “hakaret etme” (f=5) olarak görülürken “alay etme, Aşağılama, Kırıcı sözler söyleme”, “Öğretmeni ile dalga geçme, ukala cevaplar verme, açığını yakalamaya çalışma”, “Üstünlük sağlamaya çalışma” ... gibi davranışlar sadece birer çalışmada ifade edilmiştir.

2.İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ilişkin bulgular

ŞEKİL 2. İstenmeyen öğrenci davranışının nedenleri

Şekil 2. İncelendiğinde istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri “okul dışı etkenler” ve “okul içi etkenler” olmak üzere iki temaya ayrılmaktadır. Okul dışı etkenler “aile kaynaklı”, “Çevre ve toplum kültürü kaynaklı”, “Örgün eğitim kaynaklı” olmak üzere üç alt temadan oluşurken okul içi etkenler “Eğitim ve okul yönetimi kaynaklı”, “Öğrenci kaynaklı”, “Öğretmen kaynaklı” olmak üzere üç etkenden oluşmaktadır.

Tablo 7. (EK-7) incelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışları nedenleri ana temasının okul dışı etkenler temasının “aile kaynaklı”, “çevre ve toplum kültürü kaynaklı”, “örgün eğitim kaynaklı olmak üzere üç alt temadan oluştuğu görülmektedir. Aile kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 5 çalışmada 12 farklı şekilde, 20 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkeni “ailelerin duyarsızlığı, ilgisizliği” (f=3), “ailelerin özelliği” (f=3) olarak görülürken “velilerin yanlış okul tercihi”, “sevgi yetersizliği”, “ailedeki disiplinsizlik” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Bir öğrencinin bu konudaki ifadesi şöyledir; “*Bunlarla ilgili yorum yapabileceğimi sanmıyorum. Bizde yok; filmlerde tuvalette öğrenciler sigara içer, hoca tuvaleti basar vs. Ben bunu sadece filmlerde gördüm. Aile, okul, arkadaş tarafından ilgisizlik varsa ilgi toplamak içindir.*” (N11)

Çevre ve toplum kültürü kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 4 çalışmada 14 farklı şekilde, 26 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkeni “öğrencinin arkadaş ortamı” (f=4), “medya organlarındaki olumsuz davranış örnekleri ve yönlendirmeler” (f=4), “toplumun bu davranışları hoş görmesi, yapılan yanlış yönlendirmeler” (f=3), “öğrencinin yetiştiği çevre (f=3) olarak görülürken “teknoloji bağımlılığı”, “yetişkinlerin olumsuz model olması”, “öğretmenin etkisizleştirilmesi” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Bu konuda bir öğretmenin ifadesi şöyledir; “*Esnaf bilinçsiz. Tek tek sigara satan bakkallar var.*” (N11). Bir öğrenci “*Okulumuza amele öğrencisi diyorlar, kravatımızda arma (okulun arması) var, takmak istemiyoruz.*” diye düşünce ve duygularını ifade etmektedir. (N11). Diğer yandan bir okul yöneticisi “*Doğudan göç edenler şiddet kullanarak, çevreden gelenler*

tartışarak çözüyorlar.” (N12) şeklinde ifade ederek istenmeyen davranışların nedenlerini dile getiriyor.

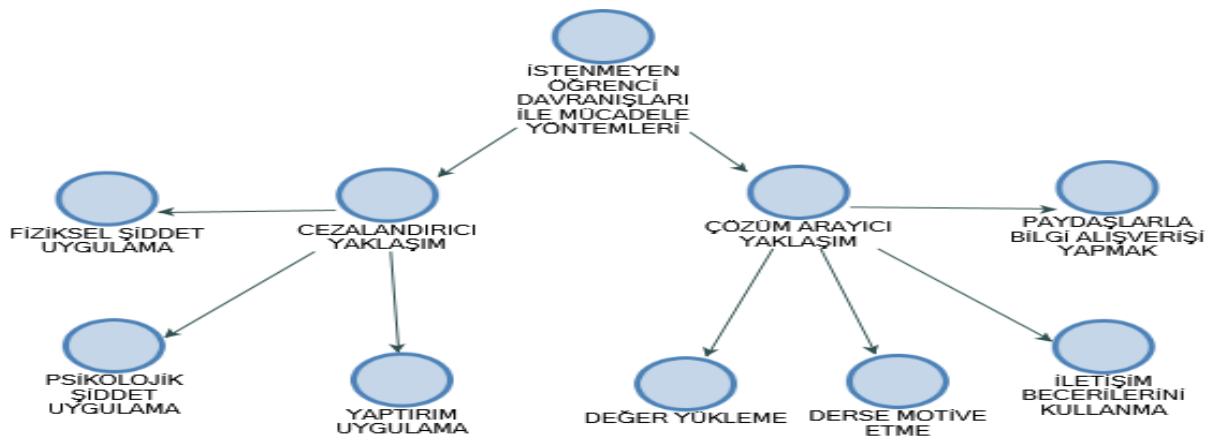
Örgün eğitim kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 2 çalışmada 4 farklı şekilde, 4 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkenleri “ilköğretimden eksik gelme”, “üniversite giriş sınavı”, “müfredatının çarpıklığı, eğitim yerine öğretim yapılması”, “sınıf tekrarının olmaması”, “sınav sisteminde yapılan değişiklikler” olarak görülmektedir.

Tablo 8. (EK-8) incelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri ana temasının okul içi etkenler temasının “öğretmen kaynaklı”, “öğrenci kaynaklı”, “eğitim ve okul yönetimi kaynaklı” olmak üzere üç alt temadan oluştuğu görülmektedir. Eğitim ve okul yönetimi kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 4 çalışmada 10 farklı şekilde, 11 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkeni “idarenin tutumu ve gevşekliği” (f=3), “Disiplin kurallarının uygulanmaması” (f=2) olarak görülürken “kalabalık sınıflar”, “rehberlik servisinin etkin olmaması” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Sıklıkla yapılan etkisiz ve uzun törenler konusunda bir velinin ifadesi şu şekildedir; “...Oysa önemi tam açıklanmıyor. Öğrenciler muhakkak bu toplantılarda söz sahibi olmalı... Uzun tutulduğu için ‘Hocalar hep böyle anlatır, hep böyle konuşurlar, aman...!’ psikolojisi” (N11).

Öğrenci kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 7 çalışmada 25 farklı şekilde, 36 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkeni “Sınav ve not kaygısı, korkusu”, “Öğrencilerin hedefinin olmaması”, “Gençlik psikolojisi, ergenlik”, “Öğrencilerin dersi veya öğretmeni sevmemesi” olarak görülürken “Öğrencilerin kendini ifade etme isteği”, “Öğrencilerin aldığı eğitimin yetersiz oluşu”, “Okullara, kurallara, yönetime tepki”, “Notu, başarısızlığı ödünleme” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Öğretmen kaynaklı alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 4 çalışmada 8 farklı şekilde, 11 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları etkeni “Öğretmenin kişisel özellikleri(aşırı hoşgörü, tutarsızlık, ayrımcılık)”, “Öğretmenin sınıf yönetimi becerilerinin zayıf olması”, “Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı(kaba kuvvet, aşırı otorite, sahte otorite çabası, kötü söz, ilgisizlik,)” olarak görülürken “Öğretmenin ders işleme tarzı”, “Öğretmenlerin arasındaki tutum farklılığı”, “Öğretmenin mesleki bilgisinin yetersizliği”, “Öğretmenin mesleki bıkkınlığı”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

3. İstenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemlerine ilişkin bulgular

ŞEKİL 3. İstenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmede kullanılan yöntemler

Şekil 3. İncelendiğinde istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmede kullanılan yöntemler “cezalandırıcı yaklaşım” ve “çözüm arayıcı yaklaşım” olmak üzere iki temaya ayrıldığı

görülmektedir. Cezalandırıcı yaklaşım “fiziksel şiddet uygulama”, “psikolojik şiddet uygulama” ve “yaptırım uygulama” olmak üzere üç temadan oluşmaktadır. Çözüm arayıcı yaklaşım ise “değer yükleme”, “derse motive etme”, “iletişim becerilerini kullanma”, “paydaşlarla bilgi alışverişi yapma” olmak üzere dört temadan oluşmaktadır.

Tablo 9. (EK-9) İncelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri ana temasının cezalandırıcı yaklaşım temasının “yaptırım uygulama”, “psikolojik şiddet uygulama”, “fizyolojik şiddet uygulama” olmak üzere üç alt temadan oluştuğu görülmektedir. Fiziksel şiddet uygulama temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 4 çalışmada 8 farklı şekilde, 10 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “tokatlama, sille tokat grime”, “Kulak çekme, Saç çekme”, “Sopa ve cetvelle vurma”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Cezalandırıcı yaklaşımla ilgili olarak bazı çalışmalardan alınan görüşme örnekleri aşağıdaki gibidir; *“...Bir gün uyarıyorum, iki gün uyarıyorum, hep aynı öğrencilerse zaman zaman disipline verdiğim de oluyor. Yani aynı şeyi tekrar ediyorsa, şimdi yani notla tehdit ettiğimiz de oluyor. .... Baktın daha da sınıfın huzurunu bozuyorsa, diğer arkadaşlarının da ders işlemesini engelliyorsa disipline verdiğim de oluyor. (N9)*

Psikolojik şiddet uygulama temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 4 çalışmada 12 farklı şekilde, 16 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “azarlamak” (f=3), “notla tehdit etme, düşük not verme” (f=2), “Hakaret etme” (f=2) olarak görülürken “tehdit etme, küfretme, öğrencinin arkasından konuşma”, “Dalga geçme, Utandırma, Yargılama”, “Bağırarak komut verme” gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Yaptırım uygulama temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 6 çalışmada 11 farklı şekilde, 18 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “disipline göndermek, okul idaresine sevk etmek” (f=4), “sınıftan atmak” (f=3) olarak görülürken “otoriter olma”, “ödev verme”, “ceza verme” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

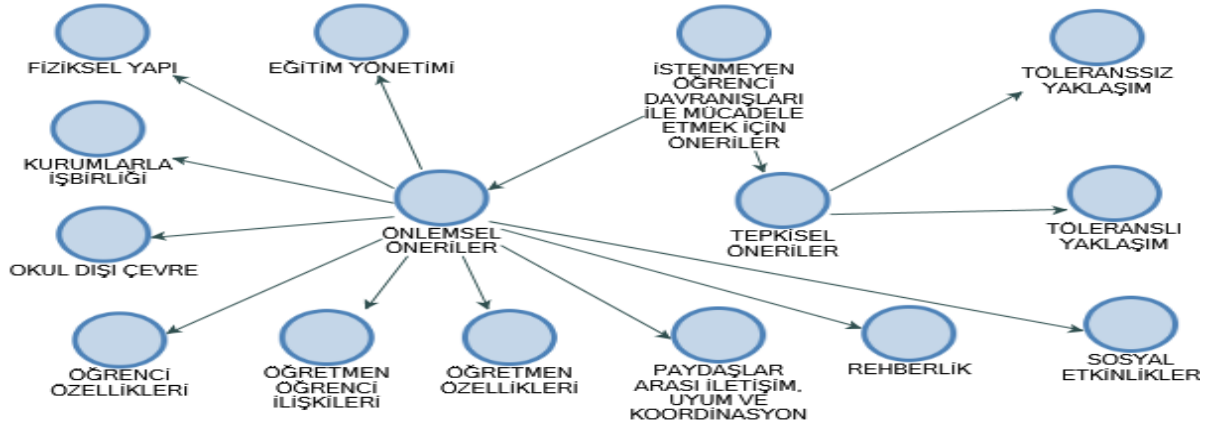
Tablo 10. (EK-10) İncelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri ana temasının çözüm arayıcı yaklaşım temasının “iletişim Becerilerini Kullanma”, “değer yükleme” (Özgüven, benlik saygısı, otokontrol geliştirme), “Derse motive etme”, “Paydaşlarla bilgi alışverişi yapma” olmak üzere dört alt temadan oluştuğu görülmektedir. Değer yükleme alt temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 6 çalışmada 10 farklı şekilde, 19 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “Olumlu davranışları ve başarıları ödüllendirmek” (f=5), “Sorumluluk vermek” (f=5), “Öğrenciye yakın ilgi göstermek” (f=2) olarak görülürken, “Özeleştiriyeye yöneltme”, “Öğrenciye ismiyle hitap etme”, “Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeye çalışma”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Bu temayla ilgili bazı çalışmalardan alınan ifadeler şöyledir; *...İsmiyle hitap etmek, öğrenciyi ismiyle tanımak problemin %50 sini açıyor. İşte Ahmet sana yakışmıyor dediğin anda böyle sert bir bakışın ona samimiyet olarak yansıdığı için. (N9)...Sohbet edebiliyorum. Empati kurmaya çalışmalarını sağlamaya çalışıyorum. Bu konuda çok fazla başarılı olamasam da. (N9)*

Derse motive etme alt temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 4 çalışmada 7 farklı şekilde, 11 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “derste değişiklik yapmak, konuyu basite indirgemek, etkili ders anlatmak”, “Motivasyonu sağlayarak derse ilgiyi artırmaya çalışmak”, “Sınıf kurallarının oluşturulmasında ve derste katılımı teşvik etme” olarak görülürken “Konuyu günlük yaşamla ilişkilendirme”, “Dersin önemimi vurgulama”, “Okulu sevdirmek için proje üretme”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. İletişim becerilerini kullanma alt temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 5 çalışmada 16 farklı şekilde, 29 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “sözel uyarma” (f=4), “öğrenci ile görüşme, öğrenciyi dinleme” (f=4), “görmezden gelme” (f=4)

olarak görülürken, “göz teması kurmak”, “yanına yaklaşmak”, “uzlaştırmak”, “soru sormak” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Bu temayla ilgili bazı çalışmalardan yapılan alıntılar aşağıdaki gibidir; “...Öğrenciyi çağırıp özel olarak görüşme yaptığın zaman öğrenci kesinlikle en az iki üç hafta onu yapmıyor. Sonra tekrardan böyle bir harekette bulunuyor, çağırıp bilgi alıyorsun. Sanki o an çağırıp konuştuğun zaman kendisine değer verilmiş hissine kapılıyor. Sonra o hareketlerden uzaklaşıyor. O yöntemle sene başında sorunu olup da daha sonra o sorunu giderdiğimiz çok öğrencimiz var bizim.” (N9)

Paydaşlarla bilgi alışverişi yapma alt temasında istenmeyen öğrenci davranışlarına müdahale yöntemleri 4 çalışmada, 9 farklı şekilde, 15 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen müdahale yöntemi “Aile ile işbirliği yapma” (f=3), “dönem başında okula uyum komisyonunun etkili çalışmalar yapması” (f=2), “Rehberlik servisinden yardım alma” (f=2), “Rehberlik servisinin sıklıkla seminer vermesi (Anne baba eğitimi vb. konularda)” (f=2) olarak görülürken, “Sorunlara çözüm bulmaya teşvik etme”, “Okul idaresinden yardım isteme”, “Davranışları ile ilgili çetele tutma”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

4.İstenmeyen öğrenci davranışları ile etkili bir şekilde mücadele etmek için paydaşların önerilerine ilişkin bulgular

ŞEKİL 4. İstenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için öneriler

Şekil 4. incelendiğinde istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için yapılan öneriler “önlemsel” ve “tepkisel” olmak üzere iki temaya ayrıldığı görülmektedir. Önlemsel öneriler teması kendi içinde “sosyal etkinlikler”, “rehberlik”, “paydaşlar arası iletişim, uyum ve koordinasyon”, “öğretmen özellikleri”, “öğretmen öğrenci ilişkileri”, “öğrenci özellikleri”, “okul dışı çevre”, “kurumlarla işbirliği”, “fiziksel yapı”, “eğitim yönetimi” olmak üzere on altı temadan oluşurken, tepkisel öneriler “toleranslı yaklaşım” ve “toleranssız yaklaşım” olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır.

Tablo 11. (EK-11) incelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için öneriler ana temasının önlemeye yönelik öneriler temasının “paydaşlar arası iletişim, uyum ve koordinasyon”, “fiziksel yapıyla ilgili öneriler”, “sosyal etkinliklerle ilgili öneriler”, “öğretmen öğrenci ilişkileri ile ilgili öneriler”, “öğrenci özellikleri ile ilgili öneriler”, “rehberlik ile ilgili öneriler”, “kurumlarla işbirliğine yönelik öneriler”, “okul dışı çevre”, “öğretmen özellikleri”, “merkezi ve okul yönetimi” olmak üzere on altı temadan oluştuğu görülmektedir. Paydaşlar arası iletişim, alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 5 çalışmada 9 farklı şekilde, 16 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “okul personeli ve rehberlik servisi veli ile iletişimi geliştirmeli” (f=3), “rehberlik servisi okul idaresi ve öğretmenlerin çalışmaları uyum içinde olmalı” (f=3), “Öğretmenler ve

okul idarecilerinin dil yeterlikleri ve iletişim becerileri geliştirilmeli" (f=2), "İlgili paydaşların istenmeyen davranışlara yaklaşımda ve alınan kararların uygulanmasında tutarlılık olmalı" (f=2), "öğretmenler ve okul idarecilerinin iletişim becerileri gelişmiş olmalı" (f=2) olarak görülürken, Göreve yeni başlayan öğretmenler kurum kültürüne uyum sağlamalı " Okulda yapılan toplantı ve yazışmalar kayıt altına alınmalı", "Okulların kendilerine özgü kuralları olmalı, bu kurallar ve yönetmelik öğrenci ve öğretmenler tarafından iyi bilinmeli"... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Fiziksel yapı ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 2 çalışmada 10 farklı şekilde, 12 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri "okulun fiziki yapısı, ortamı, düzeni ve donanımı öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilmeli" (f=2), "Fiziki ortam öğrenciyi dışarıdaki olumsuz ortamdaki izole edebilmeli" (f=2) olarak görülürken, "Okullar birbirine yakın olmamalı", "Kontrol edilemeyen okul fiziki mekanları öğrenci kullanımına kapatılmalı", "Okulun tek bir giriş kapısı olmalı" ... gibi davranışlar birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Sosyal etkinlikler ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 2 çalışmada 7 farklı şekilde, 10 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri "sosyal faaliyetler öğrencini boş zamanlarını değerlendirici nitelikte olmalı" (f=2), "Sosyal faaliyetler öğrencinin enerjisini harcamasına, kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmalı" (f=2), "Tüm öğrenciler ilgi alanlarına göre bir sosyal ve sportif faaliyete katılmalı" (f=2) olarak görülürken, "Okul yönetimi ve öğretmenler sosyal ve sportif etkinliklerin önemini farkında olmalı", "Öğrencilerle okul dışında paylaşım yapılabilecek geziler düzenlenmeli" ... gibi davranışlar birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Öğretmen öğrenci ilişkileri ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 5 çalışmada 7 farklı şekilde, 11 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri "öğrenciye değer verilmeli, sevgiyle yaklaşılmalı, okul sevdirmeli" (f=3), "Öğrenci meclisleri etkin olarak çalışmalı, öğrenciler kararlara katılmalıdır" (f=2), Öğrencilere kurallar, beklentiler ve yaptırımlar hakkında bilgi verilmeli (f=2) olarak görülürken, "Öğrenci eğitimi önemsenmeli", "Parçalanmış aile çocukları ile daha çok ilgilenilmeli", "Her bireyin farklı olduğu unutmamalı" gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. Bu temayla ilgili bazı çalışmalardan yapılan alıntılar şu şekildedir; *"İletişim ile ilgili becerilerin, insan ilişkilerine dair konuların geliştirilmesinden yanayım."*(N8)

Öğrenci özellikleri ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları etkenlerinin 2 çalışmada 6 farklı şekilde, 6 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri "öğrencilere farklı düşüncelere saygı duyması gerektiği öğretilmeli", "Öğrenci seçtiği mesleği önemsemeli", "Öğrencinin geleceğe yönelik olarak bir hedefi olmalı" olarak ifade edilmiştir. Bu temayla ilgili bazı çalışmalardan yapılan alıntılar şu şekildedir; *"Madde kullanan ve kişilik bozukluğu olan ergenlerle nasıl başa çıkacağımız konusunda olursa iyi olur."* (N8)

Rehberlikle ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 3 çalışmada 16 farklı şekilde, 21 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri "rehberlik etkinliklerine (zamanı değerlendirme vb.) ağırlık verilmeli" (f=2), "Rehber öğretmenler özgün sorunlar için özel eğitim almalı" (f=2), "Rehberlik servisi öğrenciyi yönlendirme ve yönlendirmeyi uygun şekilde yapmalı" (f=2), "Rehberlik servisi etkin olarak çalışmalı, evrak, kırtasiye işleri hafifletilmelidir" (f=2) olarak görülürken, "İdareci ve öğretmenler ergenin psikolojisi hakkında bilgi sahibi olmalı", "Rehberlik derslerine rehber öğretmenler girmeli",

“Yatılı okullardan rehber öğretmen sayısı fazla olmalı”, gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Kurumlarla işbirliğine yönelik öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 2 çalışmada 7 farklı şekilde, 7 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “*Ceza gerektiren davranışın ortaya çıkmasının nedeni uzmanlarca araştırılmalıdır*”, “*sivil toplum kuruluşları sürece dahil edilmelidir*”, “*Öğrenci veliler halk eğitim kurumları tarafından eğitilmeli*”, “*Bazı çevresel risk etmenlerine karşı polisiye önlemler alınmalı*” olarak ifade edilmiştir.

Okul dışı çevre ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 2 çalışmada 6 farklı şekilde, 6 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “*velilerin sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlanmalı*”, “*Sosyal medya ve teknoloji kontrollü olarak kullanılmalı*”, “*Velinin kendisini okula ait hissetmesi sağlanmalı*”, “*Arkadaşlarına özentisi sonucu kazanılan olumsuz davranışların önüne geçilmelidir*” olarak ifade edilmiştir.

Öğretmen özellikleri ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 5 çalışmada 21 farklı şekilde, 26 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “*öğretmenin alan bilgisi iyi olmalı, branşına hakim olmalı*” (f=2), “*Öğretmenler ve idareciler adaletli ve objektif olmalı*” (f=2) olarak görülürken “*öğretmenler ve idareciler adaletli olmalı*” (f=2) olarak görülürken, “*Öğretmenler teknolojiyi etkin kullanmalı*”, “*Öğretmenler farklı, zengin ders işleme yöntemleri kullanmalı*”, “*Öğretmen ve rehber öğretmen olumlu bir model olmalı*”,...gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir. , “*Öncelikle teknolojinin gerisinde kalınmaması gerektiğinde bilgisayar kullanım düzeyinin iyi olması gerektiğini düşünüyorum.*”(N8), “*Öncelikle onlar için iyi birer örnek olmalıyız.*”(N8)

Merkezi ve okul yönetimi ile ilgili öneriler alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 3 çalışmada 14 farklı şekilde, 15 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemi “*öğrencinin ders dışı zamanlarını da okulda geçirmesi için okulun her türlü imkanı öğrenciye sunulmalı*” (f=2) olarak görülürken “*Kılık kıyafet serbestliği getirilmeli*”, “*Sabah törenlerinde olumlu davranışları özendirerek konuşmalar yapılmalı*”, “*Meslek liselerine en az 15 yıl tecrübesi olan öğretmenler atanmalı*” ... gibi davranışlar birer çalışmada ifade edilmiştir.

Tablo 12. (EK-12) incelendiğinde ortaöğretim kurumlarında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için öneriler ana temasının tepkisel öneriler temasının “*toleranssız yaklaşım*” ve “*toleranslı yaklaşım*” olmak üzere iki alt temadan oluştuğu görülmektedir.

Toleranssız yaklaşım alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 3 çalışmada, 40 farklı şekilde, 43 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “*cezalar öğrenciyi kazanmaya çalışmalı, yıkıcı değil yapıcı olmalı*” (f=2), “*Disiplin işlerine ailelerin daha etkin katılımı sağlanmalıdır*” (f=2), “*Kurumlara ve türüne göre disiplin sistemi oluşturulmalıdır*”(f=2) olarak görülürken, “*Cezalar caydırıcı nitelikte olmalı ve uygulanmalıdır*”, “*Öğrenci velisine de ceza verilebilmeli*”, “*Ceza verilmeden önce muhakkak iyi irdelenmeli*” ... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Toleranslı yaklaşım alt temasında istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinin 2 çalışmada 28 farklı şekilde, 29 kez ifade edildiği görülmektedir. Bu temada çalışmalarda en çok ifade edilen istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemleri “*İdare, öğretmen ve öğrenci velisi ile işbirliği yapılarak öğrenci kazanılmaya çalışılmalı*” (f=2), “*okullarda rehber öğretmen sayısı yeterli olmalı*” (f=2) olarak görülürken, “*Öğrenciler her konuda disipline verilmemelidir*”, “*Öğrencilerin her başarısı ödüllendirilmeli*”, “*Öğrenci isterse*

motivasyonu artırmaya yönelik görüşmeler yapılmalı”, “Olumsuz tek davranış kişinin tüm davranışlarına genellenmemeli”... gibi davranışlar ise birer çalışmada ifade edilmişlerdir.

Tepkisel önerilerle ilgili çalışmaların bazılarında yapılan alıntılar aşağıdaki gibidir; “...Hocalar susmamalı. Disipline versinler, ceza versinler. O kadar kişinin hakkını yiyorlar. Öğretmenler susmasınlar. Çünkü onlara küfrediliyor, kötü davranılıyor. Öğretmenler serserilere yüz veriyorlar. Okulda kavga olmuştu. Polisler geldi. O olay olduğunda öğretmenler ve biz hepimiz korkmuştuk. Bence susmasınlar atsınlar. Hiçbir öğretmen şikayetçi olmamış.” (N9), “Memnunum da şöyle. Hani mesela okul idaresine gidip söylese onlar da bir defa falan uyarırsa belki bir daha yapmayabilir. Yani böyle yapmasını istiyorum. Yani korkutmak amaçlı. Seni disipline vereceğim, veririm hatta verdim gibisinden. Uyarı o derece olmalı. Mesela yapma filan diyor ama dinlemeyeceğini kendisi de biliyor.” (N9), “Sözle ciddi bir uyarı yapıyorum sonrasında karşılaşacaklarını söyleyip, idareye dilekçe vererek resmi işlemi başlatıyorum.” (N8)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen, öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen, öğrencinin kendisinin ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atan, okul araç ve gereçlerine zarar veren, öğrencinin sosyalleşmesini engelleyen davranışlar olmak üzere beş temada toplanmıştır. Farklı araştırmalarda genellikle istenmeyen öğrenci davranışları, disiplin sorunları benzer içeriklerine karşı farklı başlıklar altında toplanmıştır. Örneğin Aydın (2004) disiplin sorunlarını konuşma/gürültü, derse yönelik, öğrencinin davranışsal özellikleri, ilgisizlik, okula yönelik disiplin sorunları, arkadaşlarına yönelik disiplin sorunları başlıkları altında temalandırılmıştır.

Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışlar çoğunlukla öğretmenin dersi sağlıklı bir şekilde işlemesini zorlaştıran, eğitim ve öğretim sürecinin niteliğini düşüren, öğretime ayrılan zamanın azalmasına neden olan, dersi kesintiye uğratan sadece davranışı sergileyen öğrencilerin değil sınıftaki diğer öğrencilerinde öğrenme yaşantılarının kalitesini azaltan istenmeyen davranışlar olarak dikkat çekmektedir. Bu davranışlar derste iletişim sürecini engelleyerek, öğretmen ve öğrencilerin motivasyonlarını azaltıp, dikkatlerini dağıtarak, ders ve sınavların akışını bozarak, araçların amacı dışında kullanılmasını sağlayarak öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşmasını ciddi bir şekilde tehlikeye atmaktadır. Bu tarz istenmeyen davranışların çoğunlukla öğrencilerin derse, sınıfa, öğretmene, arkadaşlarına veya benzer ilişkili unsurlara yönelik olumsuz tutumunun bir sonucu olarak ortaya çıktığı, öğrencinin kendisi de dâhil olmak üzere tüm öğrencilerin öğrenmesini engellediği, öğrencinin kontrol etmekte zorlandığı birtakım davranışlar olduğu düşünülmektedir. Bu tür davranışların ortaya çıkmasında ders ve ilgili etkinliklere karşı ilgisizlik, ergenlik dönemi özellikleri, ön öğrenmelerinin, hazır bulunuşluğunun yetersizliği, öğrenme etkinliklerinin içinde bulunulan gelişim dönemi beklentilerine uygun olmaması, öğretmen, okul ve yönetimi, bireysel, ailevi ve çevresel kaynaklı diğer faktörlerinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Hem de (2010), Selimoğlu'nun (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Arık (2015) çalışmasında, dersin işlenişine engel olma, dersi bölme, saygısızlık, söz hakkı almadan konuşma gibi davranışların en sık karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Erdoğan ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştığı problemler olarak ilgi ve motivasyon eksikliği, kural ve rutin ihlali, sınıf ortamı/düzeni ve sınıf içi iletişim eksikliği gibi benzer bulgulara dikkat çekilmektedir.

Öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışlar çoğunlukla öğrencilerin kendi öğrenme yaşantılarının kalitesini belirleyen bireysel tutum, ilgi, beklenti, inanç, güven, yaşam alışkanlıkları, sorumluluk ve yeterlilik duygusu, gelişim dönemi özellikleri ile ilişkili psikolojik özelliklerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin kendi öğrenmesini engelleyen

davranışlar arasında edilgenlik, suskunluk, utangaçlık, iddiasızlık olarak tanımlanabilecek bir takım aşırı kontrollü istenmeyen öğrenci davranışlarının oldukça az belirtilmesi, çoğunlukla öğrencilerin kontrolsüz davranışların vurgulanması dikkat çekmektedir. Araştırma verilerinin toplandığı aile, öğretmen, okul yöneticisi gibi paydaşların öğrencilerin kendi öğrenmelerine zarar veren aşırı kontrollü istenmeyen davranışları sessiz ve rahat bir hayat sürme gereksinimlerinin bir sonucu olarak ve toplum kültürünün etkisiyle istenmeyen davranış olarak algılamaması söz konusu olabilir. Başar'a (2014) göre öğretmen tarafından önemsiz görülüp göz ardı edilmemesi gereken bu tür davranışlar öğrencinin gelişimi açısından amaçlara ulaşmayı engelleyebilir, başka istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Birçok çalışmada ifade edilen devamsızlık, kopya çekmek, derse karşı ilgisizlik, derste farklı şeylerle ilgilenmek, okula ve derse geç gelmek gibi davranışlar çeşitli nedenlerle öğrencilerin okul ve derslerden uzaklaştıkları, ortaya çıkan başarısızlığı ise çevresel başarı beklentisi baskısında, kopya çekme yoluyla gidermeye çalıştıkları düşüncesini doğurmaktadır. Bu tür davranışlar davranışı sergileyen açısından sakıncalıyken, sınıftaki diğer öğrenciler için öğrenme süreçlerini engellememesi nedeniyle büyük bir önem taşımamaktadır. Bu davranışlar öğrencinin eğitim hayatındaki unsurlara yönelik olumsuz tutumunun büyük oranda kendi öğrenmesini engelleyen boyutunda yer alan istenmeyen davranışlar olarak görülmektedir. Aydın'a göre (2004) yüksek sesle konuşma, dersle ilgili olmayan çalışma yapma ve okuma, not yazma, etrafa çöp atma, serbest ya da grup çalışması süresince fazla konuşma gibi davranışların görülme sıklığı az olduğunda sınıf etkinliklerini veya diğer öğrencilerin öğrenmesini ciddi bir şekilde engellemediği için önemi daha az olan sorunlardır. Yıldırım ve Bezginsoy'un (2004) yapmış olduğu bir çalışmaya göre devamsızlık, izinsiz okuldan ayrılma, törenlere katılmama öğrencilerin sıklıkla karşılaşılan disiplin sorunlarındanır.

Öğrencinin kendisinin ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atan davranışlar daha çok akran grupları arasında yaşanan fiziksel nitelikli şakalaşma ve şiddet olayları, öğrencilerin yaralayıcı alet buldurması, sigara taşıması ve kullanması, öğretmene saygısızlık yapması, cinsel taciz, evrakta tahrifat yapması gibi istenmeyen öğrenci davranışlarını içermektedir. Sağlığı tehdit eden alışkanlıklardan olan sigara kullanımı istenmeyen davranışların önemlilerindedir (Başar, 2014). Sakallıoğlu (2014) ortaokullarda yaptığı bir çalışmada en çok karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarının "sınıfta veya okulun herhangi bir yerinde uygunsuz madde (Sigara, alkol) kullanmak", "Sınıfa kesici-yaralayıcı (Bıçak, çak, vs.) getirmek", "Okul ve öğretmenlerine karşı saldırgan bir tutum sergilemek", "Arkadaşlarına fiziksel zarar vermek" olarak sıralandığı görülmüştür. Diğer taraftan ilköğretim okullarında yapılan başka bir çalışmada (Can ve Ermeş, 2018) öğretmen ve yöneticiler tarafından "diğer öğrencileri fiziksel ve psikolojik olarak rahatsız etme, öğretmene saygısızlık etme gibi disiplin sorunları sıklıkla belirtilmişken, madde kullanımı gibi davranışlardan daha düşük sıklıkta bahsedilmiştir.

Bu tür davranışların istedik yönde davranışlar ile kendisini kanıtlayamayan, kabul göremeyen öğrencilerin fiziksel güçlerini kullanarak, öğretmenlere karşı gelerek kimlik inşa etme yolu olarak sergilendiği, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin gözünde kabul görme çabasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle çocukların ayrı bir birey olarak yeterince saygı ve değer görmediği, bu yüzden haklarının korunmadığı, güç dengesizliği içerisinde yetiştirildiği toplumlarda; güç dengesine ulaşan, büyüdüğünü, geliştiğini fark eden, fiziksel olarak kendini daha güçlü hissederek, arkadaşları içinde gücünü denemekte, gücünü göstermekte, öğretmenlerine karşı gelmekte, sigara gibi zararlı alışkanlıklara başvurarak yetişkin bireyler kadar saygıyı hak edecek güce ve değere ulaştığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Diğer taraftan bu tür davranışları onaylamayan, üzerinde baskı kuran, kendisinden istedik yönde birtakım davranışlar beklentisi olan ailesinden bilgi saklamak için evrakta tahrifat yoluyla yaşanması muhtemel çatışmaların önüne geçmeye çalıştığı düşünülmektedir.

Ortaöğretim kurumlarında okul araç ve gereçlerine zarar veren davranışların tamamına yakını okul ve sınıf araç gereçlerine yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde

arkadaşlarının araç ve gereçlerine zarar verme davranışına pek rastlanmamıştır. Ortaöğretim kurumlarında mevcut uygulamalarla yetenek ve yeterliklerini ortaya çıkaramayan öğrencilerin sıkılmaları sonucunda gerek kendilerini rahatlatma amacıyla gerekse aile ve eğitimcilerin bu dönemdeki kısıtlayıcı ve baskıcı yaklaşımına bir tepki olarak okula karşı oluşan olumsuz tutumlarını okul araç ve gereçlerine zarar vererek gösterdikleri düşünülmektedir.

Öğrencilerin sosyalleşmesini engelleyen davranışları iletişimsel ve ilişkisel niteliklidir. Bu tür davranışların öfke kontrolünün zayıf olduğu bireylerde, güç ilişkisinin hâkim olduğu ortamlarda, çatışmaların uygun yöntemlerle çözümlenemediği, bireysel hak ve hürriyetin kısıtlandığı ortamlarda ortaya çıkan, adalet duygusunu sarsan davranışlar olarak görülmektedir. İnsan ilişkilerinde bu tür bir yaklaşımın benimsenmesi öğrencinin sosyalleşmesini engelleyip, yalnızlığa terk edilmesine ya da bu tür davranışlara boyun eğilerek zorbalığa maruz kalan kişinin sosyal ilişkilerine zarar verebilir. Korkmaz, Korkmaz, Özkaya'nın (2009) yapmış olduğu çalışmada da bu araştırma bulgularına paralel olarak dersin akışını bozacak davranışlarda bulunmak, izin istemeden konuşmak, kavga etmek, derse geç kalmak, lakap takmak gibi istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşıldığı belirtilmektedir.

Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılmakta olan istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri olarak okul dışı ve okul içi birtakım etkenler ön plana çıkmıştır. Aile, çevre ve toplum kültürü ve örgün eğitimden kaynaklanan unsurlar okul dışı etkenleri oluştururken, okul yönetimi, öğrenci, öğretmenden kaynaklanan unsurlar ise okul içi etkenleri oluşturmaktadır.

Okul dışı çevreden öğrencilerin ailelerinin sosyo ekonomik durumu, kültürü, düzeni, çocuğuna, eğitim ve eğitimle ilişkili unsurlara bakış açısı, değerleri, uygun rol model olup olmadığı, ebeveynler arasındaki uyum, öğrencinin ailesinden ihtiyaç duyduğu duygusal, psikolojik, fizyolojik desteği alıp almadığı gibi unsurlar öğrencilerin istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında önemli etkenler olarak görülmektedir. Yıldırım (2010) istenmeyen öğrenci davranışları ile anababa tutumları arasında ilişkiler bulmuştur. Okutan'a göre (2006) kırsal kesimden kentlere göçün artmasıyla birlikte yapısı değişen ailenin çocuklarının fiziksel, güvenlik, ait olma ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmesi, bu boşluğun okullar tarafından da karşılanamaması sonucu bir takım disiplin sorunları ortaya çıkmaktadır. Çelikkaleli, Balcı, Çapri, Büte (2009) çalışmalarında, okul dışı etkenlerden istenmeyen öğrenci davranışlarının en önemli nedeninin Ailelerin sahip oldukları özellikler olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Başar'a (2014) göre sınıftaki sorunların önemli bir bölümünün kaynağında, çözümünde sınıf dışında olabilir. Öğrencilerin aile ortamı, yaşam çevresi, okul davranışlarının temel kaynaklarıdır.

Diğer taraftan bu çalışmada basın yayın organlarındaki yayınlarının en çok etkilediği genç kuşak üzerindeki olumsuz etkisi, öğrencilerin arkadaş grupları ve bunların ilgi alanları, olumsuz alışkanlıkları, çevresindeki insanların sosyo ekonomik düzeyi, kültürü, eğitim ve ilişkili unsurlara bakış açısı, iklim, teknoloji, göç ve güncel yönelimler istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri olabilmektedir. Okutan'a göre (2006) şiddetin bir kahramanlık gibi işlendiği programlardaki figürlerin rol modeli olarak alınması sonucunda öğrenciler arasında çete olgusunun oluşumu, bu oluşumların sınıf ortamını diğer öğrenciler için tahammül edilemez bir hale getirmesi artık sıradan bir durum haline gelmiştir. Benzer şekilde Korkmaz, Korkmaz, Özkaya'nın (2009) yapmış olduğu çalışmada da aile içi problemler, ailelerin çocukların eğitimine olan ilgisizliği, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olayları öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenleri olarak bulunmuştur. Çelikkaleli, Balcı, Çapri, Büte (2009) çalışmalarında istenmeyen öğrenci davranışlarının nedeni olarak öğretmenlerin işaret ettikleri üçüncü nedeninin göç ve kentleşme, dördüncü nedenin ülkenin sosyo ekonomik koşulları, beşinci nedenin ise okulun çevresinin özellikleri, altıncı nedenin ise kitle iletişim-teknoloji ve bilişim teknolojileri olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Eğitimciler tarafından kontrol edilmesi daha kolay görünen diğer bir okul dışı etken ise örgün eğitim kaynaklı olarak dikkat çekmektedir. Öğrencilerin temel becerileri tam olarak

edinmeden ortaöğretime giriş yapmaları, sınav sistemi, eğitimden ziyade öğretime önem verilmesi, öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesine ilişkin eğitim sisteme yönelik birtakım sorunlar ise istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olan örgün eğitim kaynaklı etkenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Yönetmel, fiziksel, programsal birtakım sorunlar istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri olarak görülen okul yönetiminin sorumluluk alanına giren okul içi etkenlerdir. Davranışçı psikologlar istenmeyen davranışların belirli durumlarla ve bireylerle ilgili, belirli ortamlara özgü olduğunu ortaya çıkarmışlardır (Laslett ve Smith, 2002). Okul yönetimin tutumu, kuralların uygulanıp uygulanmadığının takip edilmesi, sınıflardaki öğrenci sayısı, okul ve sınıfın fiziksel özellikleri, teneffüs süreleri, aile katılımı gibi etkenlerde istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasındaki etkenler olarak dikkat çekmektedir.

Diğer taraftan öğrencilerin ders, öğretmen ve sınavlara yönelik bir takım kaygı, korku ve tutumları, gelişim dönemi özellikleri, kişilik özellikleri, olumsuz yaşam alışkanlıkları, ilgi, istek ve ihtiyaçlarının dikkate alınmaması, davranışlarının sonuçlarını tahmin etmekten uzak olması, sorumluluk üstlenmekten kaçınması gibi etkenler istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına paralel olarak Çelikkaleli ve diğ. (2009) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin bireysel özellikleri istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında en önemli ikinci neden olarak görülmektedir.

Öğretmenlerin kişilik özellikleri, değerleri, sınıf yönetimi becerileri, iletişim bilgisi ve insan ilişkileri becerileri, mesleki nitelikleri ve sorumluluk anlayışları, kendi içlerindeki ve aralarındaki tutarlılıklarının derecesi, öğrenciler üzerinde gücü kullanma yöntemi, deneyimleri de istenmeyen davranışların ortaya çıkmasından önemli etkenler olarak görülmektedir. Öğrencilere yönelik monoton ev ödevleri, anlamsız iş yükü ve sadece öğretmen odaklı bir eğitim programı sınıfta birtakım problemlere yol açabilir. Pasif bir şekilde öğrenmeye zorlanan öğrenciler denetim hissini yaşamak, katılım, doyum ve eğlenceye ulaşmak için çoğunlukla sınıftaki birliği bozabilecek davranışlar sergilerler (Shindler, 2016). Çelikkaleli ve arkadaşlarına (2009) göre öğretmenin sahip olduğu özelliklerin, istenmeyen öğrenci davranışlarının en önemli dokuz nedeninden sekizinci sırada olduğu bulunmuştur. Ekinci ve Burgaz'ın (2009) yaptığı çalışmaya göre istenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmenlerden kaynaklanan nedenlerinden en çok katılım sağlananların öğretmenin ayrımcılık yapması, öğrencilerle olumlu bir iletişim kuramama, öğretmenlerin alan bilgisinde yetersiz kalması, öğrencileri öğrenmeye motive edici bir ortam oluşturamaması olduğu bulunmuştur. Gül, Kıran, Nasirsi (2016) lise öğrencilerinin okula devamsızlık yapmalarında öğretmen ve okul yönetiminden kaynaklanan etkenlerin çevre ve aileden daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmıştır. İfade edilen çalışmaların bulguları ile bu araştırmadan elde edilen bulgular aynı doğrultudadır.

Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele yöntemlerinde cezalandırıcı ve çözüm arayıcı olmak üzere iki yaklaşım ön plana çıkmıştır. Cezalandırıcı yaklaşımda fiziksel ve psikolojik şiddet ya da yaptırım uygulama yöntemiyle istenmeyen davranışın ortadan kaldırılması amaçlanırken, çözüm arayıcı yaklaşımda öğrenciye değer yükleme, öğrencileri derse motive etmeye çalışma ve öğretmenin iletişim becerilerini kullanarak istenmeyen öğrenci davranışlarının üstesinden gelmesi amaçlanmıştır. Nitekim Korkmaz, Korkmaz ve Özkaya'nın (2009) çalışmasına göre öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için çoğunlukla derste samimi bir ortam oluşturma, davranışın nedeninin öğrenerek düzeltici çözüm yolları sunma gibi çözüm arayıcı yaklaşımlar daha çok kullanılırken idareye gönderme, saç ve kulak çekme, tehdit etme gibi yöntemlerinde zaman zaman kullanıldığı anlaşılmaktadır. Özmen'in (2017) yaptığı bir çalışmada öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmede çoğunlukla öğrenci ile birebir konuşma, öğrenciyi sözel olarak uyarma, sınıf kurallarını hatırlatma gibi yapıcı stratejileri kullandıkları; öğrenciyi sınıftan atma, fiziksel müdahalede bulunma gibi davranışları ise çok az kullandıkları görülmüştür.

İstenmeyen öğrenci davranışları ile mücadele etmek için yapılan öneriler önlemsel ve tepkisel özellikler taşımaktadır. Önlemsel önerilerin çeşitliliği ve sayısı dikkat çekici bir şekilde tepkisel önerilerden fazladır. Önlemsel önerilerin bir kısmı eğitim yönetimi, okulun fiziki yapısı, okul dışı çevre, öğrenci ve öğretmen özellikleri ve ilişkileri ile ilgiliyken bir kısmı ise rehberlik, paydaşlar arası iletişim, uyum ve koordinasyon, kurumlarla işbirliğine yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Tepkisel öneriler ise daha çok davranış ortaya çıktıktan sonra öğrenciye toleranslı ve toleranssız birtakım yaklaşımları içermektedir.

KAYNAKÇA

*Çalışmada incelenen makaleler

- *Akar, N. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Akçadağ, T. (2008). *İstenmeyen davranışların yönetimi*. Etkili sınıf yönetimi (Ed: Hüseyin Kıran), (s.269-302)Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akpınar, B., ve Özdaş, F. (2013). Lise disiplin sorunlarının sınıf değişkeni açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(4), 1365-1376.
- Arık, A. (2015).*Ortaokul öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları; Nedenleri sonuçları ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- *Atıcı, M., Çekici, F. (2009). Ortaöğretimdeki öğretmen ve öğrencilerin istenmeyen davranışlarla baş etme konusundaki görüşlerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 495-522.
- Atıcı, R. (2014). Sınıf içerisinde öğrenci davranışlarına etki eden etmenler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 28(2), 413-427.
- Aydın, B. (2004). Disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda öğretmenlerin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39(39), 326-337.
- Balay, R., ve Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-24.
- Başar H. (2014). *Sınıf yönetimi*.(19.Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- *Bayraktar, B. (2015). *Ortaöğretim okullarında yaşanan disiplin vakaları ve okul müdürlerinin önleyici uygulamaları*. Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- *Bilir, A., Kuru, S.& Tezcan, F. (2011). Muğla ili ortaöğretim okullarında disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(19).
- Çakar, F. S., Tagay, Ö., Karataş, Z. & Yavuzer, Y. (2015). Lise öğrencileri ile öğretmenlerin riskli davranışlara ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(12), 1-13.
- *Çalışkan, A. G. İ. (2004). Mesleki-teknik liselerde istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterilen öğretmen tepkileri. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya
- Çelikkaleli, Ö., Balcı, F. A., Çapri, B., &Büte, M. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üzerine görüşleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 625-636.
- Çimen, K. L., Karaboğa, Y. (2015). Yönetici ve öğretmenlerin ortaöğretim okullarındaki disiplin sorunlarına ilişkin görüşleri. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 613-628.
- *Dirikli, M., Sakallı, F. A., & Akgün, L. (2015). Matematik öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlar. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 36-57.
- *Duran, O. C. (2011). *Ortaöğretim okullarında okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları ve okul yöneticilerinin çözüm yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Ekinci, E. C.,& Burgaz, B. (2009). İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen ve okuldan kaynaklanan nedenleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 91-111.
- *Elitok, K., Yengin, S. (2013). Lise öğrencilerinin sınıf içi istenmeyen davranışları. *TurkishStudies*.8(12) , 467-478.
- Ercoşkun, M. H., Ada, Ş. (2014). Etkili sınıf yönetimi oluşturmada sınıf öğretmenlerinin yeni rollerinin nicel açıdan incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 171-194.

- Erden, M. (2008). *Sınıfyönetimi*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, M., Kurşun, E., Şişman, G. T., Saltan, F., Gök, A., & Yıldız, İ. (2010). Sınıf yönetimi ve sınıf içi disiplin problemleri, nedenleri ve çözüm önerileri üzerine nitel bir araştırma: Bilişim teknolojileri dersi örneği. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Bilimleri-Educational Sciences: Theory&Practice*, 10(2), 853-891.
- Ermeşyan, M., & Can, N. Disiplin sorunları ve sınıf yönetimine ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 1(1), 38-55.
- Erol, N. (2011). Toplumsal Değişme ve Eğitim: 'Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar'. *Gazi Akademik Bakış*, 5(9).109-122.
- *Erol, O., Özaydın, B., & Koç, M. (2010). Sınıf yönetiminde karşılaşılan olaylar, öğretmen tepkileri ve öğrenciler üzerindeki etkileri: unutulmayan sınıf anılarının analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(1), 25-47.
- Evertson, C. M., Emmer, E. T. (2013). *İlkokul öğretmenleri için sınıfyönetimi*. (A. Aypay, Çev.)Ankara: Nobel.
- Genç, S. Z., Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 89-102
- Gökçer, N., & Doğan, B. (2016). İstenmeyen öğrenci davranışları ve nedenlerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1). 93-105.
- Gül, S., Kıran, Ö., & Nasırsi, H. (2016). Ortaöğretim (lise) öğrencilerinin devamsızlık nedenleri ve yeni ortaöğretim kurumları yönetmeliğinin öğrenci devamsızlıkları üzerindeki etkileri. *Journal of International Social Research*, 9(44).925-933.
- Gültekin, M. (2006). Eğitimde güncel bir kavram: Gelecek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(45), 61-83.
- Hemde, A. (2010). *İlköğretim okulları 1. - 5. Sınıflarda karşılaşılan disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşleri ve tutumları üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Humphreys, T. (2003). *A Different Kind Of Discipline*, (Çev: B. Çelik), İstanbul: Yeni Çizgi Yayın Dağıtım
- *Kahveci, N. (2012). Genel liselerde karşılaşılan disiplin sorunlarının uzamsal incelenmesi: İstanbul'dan bir ilçe örneği. *Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 64-92.
- Korkmaz, İ. (2007). *İstenmeyen davranışların önlenmesi*. Sınıf yönetimi(Edt. Z.Kaya)7. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık,
- Korkmaz, N. H., Korkmaz, F., & Özkaya, G. (2009). İlköğretim okullarındaki beden eğitimi öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla baş etme stratejilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(1).119-128.
- Laslett, R., & Smith, C. (2002). *Effective classroom management: A teacher's guide*. Routledge.
- Lewis, R. (2009). *Understanding pupil behaviour: Classroom management techniques for teachers*. Routledge.
- *Mahiroğlu, A.; Buluç, B. (2003), Ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 81-93.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded source book*(2nd ed.).Thousand Oaks, Calif.:Sage.
- Noblit, G. W., Hare, R. D. (1999). Chapter 5: Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies. Counter points, 44, 93-123.
- Okutan, M. (2006). *Disiplin problemlerinin sürekliliği*.Sınıf yönetimi (Ed: E. Karip). Ankara: Pegem Akademi
- Özmen Z.K. (2017). Öğretmenlerin, öğrencilerin istenmeyen davranışlarında kullandıkları başa çıkma yöntemleri. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*.8(4),55-71
- Öztürk, B. (2007). Sınıfta istenmeyen davranışların önlenmesi ve giderilmesi. (Ed: E. Karip) Sınıf yönetimi 6. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: Kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education*, 4(1), 52-64.
- Sakallıoğlu, A. (2014). *Ortaokullarda çalışan branş öğretmenlerinin sınıf içerisinde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bunları yönetmede kullandıkları stratejiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- *Sarpkaya, P., (2007). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22), 110-121.
- Kesici, A. E., & Sarpkaya, P. Y. (2013). Lise öğrencilerinin sınıf içi istenmeyen davranışları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 467-478.
- Sadık, F., Doğanay, A. (2007). Sınıf içi istenmeyen davranışlarla ilgili öğretmen öğrenci ve veli görüşlerinin karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 539-560.

- Selimoğlu, C., (2009). *İlk ve orta öğretimde istenmeyen öğrenci ve öğretmen davranışlarının çoklu disiplinler anlayışla gruplandırılarak çözümlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van
- Shindler, J. (2016). *Dönüştürücü Sınıf Yönetimi*. [Koçyiğit, M. Bölüm 1 Dönüştürücü Sınıf Yönetimine Giriş (Çeviri Ed. Doç. Dr. Asım ARI)]. Konya: Eğitim Yayınevi.
- *Siyez, D. M. (2009). Liselerde görev yapan öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik algıları ve tepkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 67-80.
- Şahin, P. (2003). Kitle iletişim araçlarının sınıf yönetimine etkisi. *Eğitim Dergisi*. Sayı:2 <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-1-10/sayi-2-sinif-yonetimi-haziran-2003/31-kitle-iletisim-araclarinin-sinif-yonetimine-etkisi> adresinden 10.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Şentürk, Ü. (2008). Enformasyon toplumunda eğitimin yeri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 487-506.
- Tunç, B., Yıldız, S., & Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2). 384-403.
- *Türnüklü, A. (2007). Liselerde öğrenci çatışmaları, nedenleri, çözüm stratejileri ve taktikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 49(49), 129-166.
- Yıldırım, B., Sezginsoy, B. (2004). Liselerde öğrencilerin disiplinsiz davranışları ve sebepleri. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9.
- Yıldırım, İ. (2010). *Sınıf içi disiplin sorunları ile anne baba tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

EKLER

- EK-1.** Tablo 1. *Araştırma kapsamında incelenen çalışmalara ait bilgiler*
- EK-2.** Tablo 2. *Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışları*
- EK-3.** Tablo 3. *Öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışları*
- EK-4.** Tablo 4. *Öğrencinin kendisinin ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atan davranışları*
- EK-5.** Tablo 5. *Okul araç ve gereçlerine zarar verme davranışları*
- EK-6.** Tablo 6. *Öğrencinin sosyalleşmesini engelleyen davranışlar*
- EK-7.** Tablo 7. *İstenmeyen öğrenci davranışlarının okul dışı etkenleri*
- EK-8.** Tablo 8. *İstenmeyen öğrenci davranışlarının okul içi etkenleri*
- EK-9.** Tablo 9. *Cezalandırıcı yaklaşım*
- EK-10.** Tablo 10. *Çözüm arayıcı yaklaşım*
- EK-11.** Tablo 11. *İstenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye yönelik öneriler*
- EK-12.** Tablo 12. *Tepkisel Öneriler*

EK-1**Tablo 1. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalara ait bilgiler**

No	Çalışma	N	Çalışmanın Tarihi ve Türü	İçerik	Katılımcıların Özellikleri	Veri Toplama Yöntemi	Veri Analiz Yöntemi	Temalar ve Kategoriler (özet)
N1	Necmi GÖKYER Bircan DOĞAN	39(Y) 192(Ö)	2016 Makale	İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Nedenlerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri	Yönetici ve öğretmenler	Standart açık uçlu görüşme	İçerik analizi ve nitel verilerin sayısallaştırılması	Akademik yaşantı (dersle ilgili) ile ilgili olumsuz davranışlar Öğretmenlerine yönelik olumsuz davranışlar Okul kuralları ile ilgili olumsuz davranışlar Öğrencilerin kendileri ile ilgili olumsuz davranışlar Öğrencilerin yaşadıkları çevreye yönelik olumsuz davranışlar İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri
N2	Osman EROL Betül ÖZAYDIN Mustafa KOÇ	58	2010 Makale	Sınıf Yönetiminde Karşılaşılan Olaylar, Öğretmen Tepkileri ve Öğrenciler Üzerindeki Etkileri	Öğretmen adayı	Doküman ve kayıt inceleme, hikayedokümanı	Biyografik araştırma deseni,	Sınıfta meydana gelen olay Öğretmen tepkileri Yaşanan olayın birey üzerindeki etkileri
N3	Nihat Gurel KAHVECİ	3	2012 Makale	Genel Liselerde Karşılaşılan Disiplin Sorunlarının Uzamsal İncelenmesi: İstanbul'dan Bir İlçe Örneği	Üç genel lisedeki disiplin karar defteri	Doküman ve kayıt inceleme, Disiplin karar defteri	Doküman Analizi Yöntemi	Başarı durumu iyi olanların işlediği suçlar Başarı durumu orta olanların işlediği suçlar Başarı durumu kötü olanların işlediği suçlar Başarı durumuna göre işlenen suçlar Öğrencilerin başarı durumuna göre suç sayıları
N4	Osman Cahit	26	2011	Ortaöğretim	Okul müdürü,	Yarı	İçerik	Okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları

	DURAN		Y.Lisans Tezi	okullarında okul yönetimine yansıyan disiplin sorunları ve okul yöneticilerin çözüm yaklaşımları	Disiplin kurulu defterleri	Yapılandırılmış görüşme tekniği, Doküman ve kayıt inceleme,	analizi, Doküman analizi yöntemi	ve türleri Okul müdürlerinin disiplin sorunlarını çözme yaklaşımları Öğrenciye pozitif yaklaşım ana teması altında toplanan görüşler Rehberlik hizmetlerinden destek alma yaklaşımı Ceza uygulamalarını etkili kılma yaklaşımı Çevre unsurlarını etkili kılma yaklaşımı Sosyal, kültürel, sportif faaliyetleri etkili kılma yaklaşımı Okul kültürünü etkili kılma yaklaşımı Fiziki ortamı etkili kılma yaklaşımı
N5	Murat DİRİKLİ Ali Fatih SAKALLI Levent AKGÜN	14	2015- Makale	Matematik öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunlar	Öğretmen	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorun türleri Öğrenci, sistem ve ortam Karşılaşılan sorunların sebepleri Öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara çözümleri Öğretmenlerinin etkili bir sınıf yönetimi için öğretmenlerin sahip olması gereken özellikler
N6	Aynur BİLİR Saadet KURU Fatma TEZCAN	14 13	2007- Makale	Muğla ili ortaöğretim okullarında disiplin uygulamalarına ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri	Yönetici ve Öğretmen	Yarı yapılandırılmış görüşme formu	İçerik analizi	Okulda karşılaşılan başlıca disiplinsizlik davranışları Disiplinsizlik davranışlarının nedenleri Cezaya yönelik uygulamalar Ödüllendirmeye yönelik uygulamalar Disiplin yönetmeliğinin değerlendirmesi Olumlu olumsuz Disiplin işlerinin daha etkin uygulanmasına yönelik öneriler
N7	Bülent BAYRAKTAR	30	2015- Y.Lisans Tezi	Ortaöğretim okullarında yaşanan disiplin vakaları ve okul müdürlerinin önleyici uygulamaları	Okul Müdürü	Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği	Betimsel analiz yöntemi	Disiplin vakaları Disiplin sorunlarının okul türlerine göre dağılımı Verilen ceza türleri Önleyici tedbirler

N8	Diğdem Müge SIYEZ	110	2009- Makale	İstenemeyen öğrenci davranışları ve öğretmen tepkileri	Lise öğretmenleri	Standartla ştırılmış görüşme teknîği	İçerik analizi	Olumsuz davranışlar Akademik yaşantı ile ilgili Arkadaşlarına yönelik Öğretmenlerine yönelik Okul kuralları ile ilgili Kendisi ile ilgili Çevreye yönelik Olumlu başa çıkma stratejileri Olumsuz başa çıkma stratejileri Uygun tepkiler Uygun olmayan tepkiler
N9	Meral ATICI Ferah ÇEKİCİ	20 35	2009- Makale	İstenmeyen davranışlarla baş etme yöntemleri	Lise öğretmeni ve öğrencisi	Yarı yapılandır ılmış görüşme formu	İçerik analizi teknîği	Olumlu yöntemler Olumsuz yöntemler
N10	İlknur ÇALIŞKAN MAYA	179	2004- Makale	İstenemeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara gösterilen öğretmen tepkileri	Meslek Lisesi Öğrencileri	Anket	Frekans dağılımı Yüzde	Öğretmen tepkileri
N11	Pınar SARPKAYA	40 40 40 13	2007- Makale	Yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilere göre resmi liselerdeki öğrenci disiplin sorunlarının nedenleri.	Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Okul Yöneticisi	Yarı yapılandır ılmış görüşme teknîği	Veri azaltma, veri sunma ve Sonuç çıkarma	Argo ve kaba konuşma, Birbirine kabadayılık yapma, Okul eşyasına zarar verme gibi davranışların nedenleri Derse hazırlıksız gelme, Ders araç-gerecini getirmeme, Derste arkadaşıyla gevezelik etme gibi davranışların nedenleri Koridorda ve okul bahçesinde gürültü yapma, Törenlerde konuşma gibi davranışların nedenleri Öğrencilerin okula ya da sınıfa geç gelmelerinin nedenleri Kopya çekme ve yalan söyleme gibi davranışların nedenleri Okul kurallarına uygun olmayan Biçimde giyinmenin nedenleri

								Sigara içme davranışının nedenlerine ilişkin bulgular Söz almadan konuşma davranışının nedenleri
N12	Abbas TÜRNÜKLÜ	21	2007- Makale	Liselerde öğrenci çatışmaları, nedenleri, çözüm stratejileri ve taktikleri	Okul yöneticisi	Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği		Lise okul yöneticilerinin çatışma kavramına ilişkin çağrışımları Liselerde karşılaşılan öğrenci çatışmaları Liselerde karşılaşılan öğrenci çatışmalarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri Öğrenci çatışmalarının nedenleri Kişiler arası çatışmaların nedenlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri
N13	Ahmet MAHİROĞLU Bekir BULUÇ	200	2003- Makale	Ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları	Üniversite 1.sınıf öğrencisi	Anket	Frekans, yüzde	Okullarda uygulanan fiziksel ceza türleri Fiziksel cezaların uygulanma nedenleri
N14	Burhan AKPINAR Faysal ÖZDAŞ		2013- Makale	Lise disiplin sorunlarının sınıf değişkeni açısından incelenmesi	8 Lisenin disiplin kurulu karar defteri	Doküman ve kayıt inceleme,	Belgesel tarama	Ortaöğretimde öğrencilerin işlediği disiplin suçları
N15	Ayşe ELİTOK KESİCİ Pınar YEĞİN SARPKAYA	13 15	2013- Makale	Lise öğrencilerinin sınıf içi istenmeyen davranışları	Öğretmen Öğrenci Gözlemci	Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği Gözlem	İçerik analizi	İstenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin Öğretmen Görüşleri İstenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin Öğrenci Görüşleri

EK-2**Tablo 2.** Öğrencinin kendisinin ve arkadaşlarının öğrenmesini engelleyen davranışları

Öğrencilerde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar	f	İncelenen çalışma
Ders düzenini bozmak	7	N1,N12,N14,N3,N7,N4,N8
Sınıf kurallarına uymamak	3	N13,N3,N4,
Derste izinsiz konuşmak	3	N1,N10,N8,
Sınıfta gezinmek	2	N1,N2,
Dersin işlenişine engel olmak	2	N1,N12,
Sınıfta gürültüye sebep olmak	2	N2,N5,
Konu dışı soru sormak	1	N1,
Sınıfta kalmanın zorlaşmasını olumsuz şekilde kullanmak	1	N1,
Sınıfa giriş çıkış düzensizliği	1	N10,
Laf kesmek	1	N10,
Sınavın akışını bozmak	1	N14,
Ders esnasında arkadaşlarını rahatsız etmek	1	N2,
Ders dışı etkinliklerin düzenini bozmak	1	N7,
Kopya çekilmesine yardımcı olmak	1	N7,
Bilişim araçlarını öğretim faaliyetlerini engellemek amacıyla kullanmak	1	N7,
Oyun kâğıt ve sembollerini okula getirmek	1	N7,
Öğrencileri rahatsız edecek şekilde top oynamak	1	N7,
TOPLAM	30	11

EK-3**Tablo 3.** Öğrencinin kendisinin öğrenmesini engelleyen davranışları

Öğrencilerde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar	f	İncelenen çalışma
Okula ya da derse geçerli bir mazereti olmaksızın devamsızlık yapmak	9	N1,N10,N13,N2,N3,N4,N7,N6,N8,
Kopya çekmek	9	N1,N7,N10,N14,N2, N3, N4,N6,N8,N15
Okula ve derse geç gelmek	5	N1,N10,N13,N2,N8
Derste farklı şeylerle ilgilenmek (cep telefonu vb.)	5	N1,N14,N3,N5,N8
Dersle karşı ilgisizlik	4	N1,N2,N5,N8,
Merasimlere katılmama	4	N13,N2,N3,N4,
Dersten erken ayrılmak	4	N1,N2,N4,N7
Verilen görevi yerine getirmeme	3	N10,N2,N7,
Hayal kurma, uyuma, yatma	3	N10,N7,N15
Derste sakız çiğneme/bir şeyler yiyip içme	2	N1,N8
Derse hazırlıksız gelmek	2	N1,N5,
Düzenli ders çalışmamak	2	N1,N5,
Sorumlulukları yerine getirmemek	2	N1,N8,
Ödevlerini zamanında yapmamak	2	N1,N13,
Öğretmenleri sevmemek	2	N1,N13,
Beklentilerinin düşük olması	2	N1,N8
Verimli ders çalışma yollarını bilmeme/kullanmama	2	N1,N12,
Öğretmenleri dinlememek	2	N1,N10
Konuya dikkatini toplayamama	1	N1,
Kitap okuma	1	N15
Motivasyon eksikliği	1	N1,
Konu tekrarı yapmamak	1	N1,
Ders araç gereçlerini unutma veya eksik getirme	1	N1,
Teknoloji bağımlılığı	1	N1,
Okul faaliyetlerine katılmamak	1	N1,
Kendi potansiyelini fark edememek	1	N1,
Sorumsuz davranmak	1	N1,
Düzensizlik	1	N1,
Özgüven eksikliği(Kendini değersiz görme, beklentisinin olmaması)	1	N1,

Dersi sevmeme	1	N1,
Dersi yapmama	1	N1,
Dersten başarısız olmak	1	N2,
Aile sorunlarını yansıtma	1	N2,
Etütlere katılmamak	1	N4,
Kulüp çalışmalarına katılmamak	1	N4,
Dersle ilgili temel becerilerindeki zayıflık	1	N5,
Soyut düşünme becerisinin azlığı	1	N5,
Öğrenmenin değilde dersi geçmenin amaçlanması	1	N5,
TOPLAM 37	83	12

EK-4

Tablo 4. Öğrencinin kendisinin ya da diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye atan davranışları

Öğrencilerde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar	f	İncelenen çalışma
Sigara kullanmak	8	N1,N10,N14,N2,N3,N4,N7,N8
Kavga etme	6	N12,N13,N14,N3,N4,N7,
Öğretmenlere saygısızlık yapmak	6	N1,N14,N2,N3,N4,N8
Sarkıntılık	5	N12,N14,N3,N4,N7,
Arkadaşlarına zarar verme	4	N10,N13,N4,N8
Evrak tahrifatı ve evrakta sahtecilik	4	N14,N3,N4,N7,
Yaralayıcı alet bulundurma	4	N1,N14,N4,N7,
Fiziksel şiddet	4	N12,N4,N7,N8
Okula cep telefonu getirmek	3	N1,N4,N6,
Okulda sigara bulundurma	3	N4,N14,N7,
Hırsızlık,	3	N12,N4,N7,
Öğrencileri istemediği bir şeyi yapmaya ya da yalan söylemeye zorlamak	3	N7,N3,N4
Alkol kullanma	2	N1,N4,
El şakaları yapma	2	N12,N8,
Yöneticilere karşı gelme	2	N13,N4
Çeteleşme	2	N14,N3
Uygun olmayan CD getirmek	2	N3,N4,
Pansiyondan izinsiz ayrılmak	2	N4,N7,
Kumar oynamak	2	N3,N4,
Arkadaşlarına baskı uygulamak, üstünlük sağlamak	2	N4,N12
Zararlı alışkanlıklar ve madde bağımlılığı	2	N6, N1
Alınan sağlık, temizlik ve güvenlik önlemlerine uymama	2	N7,N10
Özel mülkiyete girmek ya da okulda herhangi bir yeri izinsiz kullanmak	2	N7,N4
Resmi evrak çalmak, saklamak	2	N3,N4
Okulda ve bahçede yerlere çöp atmak	1	N1,
Okul tuvaletlerini temiz bırakmamak	1	N1,
Kamera ile uygunsuz çekim yapmak	1	N1,
Okula çakmak getirmek	1	N1,
Sınıfta ve koridorda koşma	1	N1,
Kendine zarar vermek	1	N1,
Kişisel temizliğine önem vermeme	1	N1,
Sağlığını önemsememe	1	N1,
Sınıftaki eşyaları temiz kullanmama	1	N1,
Birbirine omuz atma	1	N12,
İdareyi yanıltma	1	N3,
Tehdit etmek	1	N3,
Okulu internette yayınlamak	1	N3,
Görevi kötüye kullanmak	1	N3,
Pansiyona izinsiz girmek ve yatmak	1	N4,

Özel mülkiyete girmek	1	N4,
Tecavüz	1	N4,
Yatakhane kurallarına uymamak	1	N6,
Görevlilerin işini yapmasına engel olmak	1	N7,
Okul bahçesindeki araçlarını üzerine uygun olmayan yazılar yazma	1	N7,
Okula yabancı getirmek	1	N7,
Film karakterleri gibi davranma	1	N8,
TOPLAM 43	99	11

EK-5

Tablo 5. Okul araç ve gereçlerine zarar verme davranışları

Öğrencilerde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar	f	İncelenen çalışma
Okul ve sınıf eşyalarına zarar verme	7	N1,N10,N13, N3,N4,N7,N8
Okul ve sınıf duvarlarına yazı yazma	2	N1,N3,
Ders araçlarını özensiz kullanma, düzenli kullanmama	1	N1,
Lavabolara zarar verme	1	N1,
Okul ve sınıf panolarına zarar verme	1	N1,
Kapı ve duvarları tekmeleme	1	N1,
Kapıyı çarpma, kırma	1	N1,
Pencere fitillerini sökme	1	N1,
Okul bahçesindeki bitkilere zarar verme	1	N1,
Gereksiz tebeşir kullanımı	1	N1,
Elektriği boşa kullanma	1	N1,
Suyu boşa kullanma	1	N1,
Okul çevresini ve eşyaları kirletmek	1	N7,
Bilişim araçlarını amacı dışında kullanmak	1	N7,
TOPLAM 14	21	7

EK-6

Tablo 6. Öğrencinin sosyalleşmesini engelleyen davranışlar

Öğrencilerde Gözlenen İstenmeyen Davranışlar	f	İncelenen çalışma
Kılık kıyafet kurallarına uymama/Okul formasını giymeme	7	N1,N14,N3,N4,N6,N7,N8
Dik başlı, kaba, saygısız davranma	5	N1,N4,N5,N6,N7,N12,
Yalan söyleme	5	N1,N12,N3,N4,N7
Hakaret etme	5	N12,N14,N3,N4,N7,
Ahlak dışı davranış	3	N3,N4,N7,
Sözlü dalaşma, bağırma,küfretme	3	N12,N3,N8,
Şikâyet etme	2	N1, N12,
Söz dinlememe/söz kesme	2	N1,N8
Geçimsiz davranma	2	N12,N5
Lakap takma	2	N12,N8
Öğretmeni ile dalga geçme, ukala cevaplar verme, açığını yakalamaya çalışma	1	N1,
İnsanlara ve etkinliklere değer vermeme	1	N1,
Şımarıklık, Makyaj yapma/Takı takma	1	N1,
Alay etme, Aşağılama, Kırıcı sözler söyleme	1	N12,
Küsme, Gruplaşma, Dedikodu yapma	1	N12,
Kız erkek çatışmaları	1	N12,
Üstünlük sağlamaya çalışma	1	N12,
Çalışkan tembel çatışması	1	N12,
Kendini beğenmiş , Kıskaç davranma	1	N12,
Kişilik çatışmaları	1	N12,
Sırayı paylaşmama	1	N12,
Arkadaşlarını rahatsız etme	1	N13
İstiklal Marşı törenine katılmamak	1	N3,
İftira etmek	1	N3,

Siyasi propaganda	1	N4,
Milli ve manevi değerlere küfretmek	1	N7,
Toplam 26	52	10

EK-7

Tablo 7. İstenmeyen öğrenci davranışlarının okul dışı etkenleri

Etkenler	f	İncelenen çalışma
Aile Kaynaklı		
Ailelerin özelliği	3	N11,N12,N6
Ailelerin duyarsızlığı, ilgisizliği	3	N1, N11,N12,
Ailelerin gelir ve eğitim düzeyi	2	N1,N12,
Uygun olmayan anne baba modeli	2	N11,N12,
Parçalanmış aile	2	N1, N12,
Sağlıksız aile ortamı	2	N1,N12
Ailede iletişim ve sevgi yetersizliği	1	N1,
Ailedeki disiplinsizlik	1	N1,
Ailelerin öğretmeni değersiz görmeleri ve bunu öğrenciye yansıtmaları	1	N1,
Kardeş sayısının fazlalığı	1	N12,
Ulaşım sorunları uzaktan gelme	1	N11,
Velilerin yanlış okul tercihi	1	N5,
TOPLAM 12	20	5
Çevre ve toplum kültürü kaynaklı		
Medya organlarındaki olumsuz davranış örnekleri ve yönlendirmeler	4	N1,N11,N12,N6
Öğrencinin arkadaş ortamı	4	N1,N11,N12,N6
Toplumun bu davranışları hoş görmesi, yapılan yanlış yönlendirmeler	3	N1,N11,N12
Öğrencinin yetiştiği çevre	3	N1,N12,N6
Öğrencinin çevresinden baskı ve şiddete maruz kalması	2	N1,N12,N11
Mafya, çeteleşme özentisi	2	N1,N12,
Öğretmenin etkisizleştirilmesi	1	N1,
Buldukları yere göç ederek gelmiş olması	1	N12,
Yetişkinlerin olumsuz model olması	1	N11,
Sosyal sınıf ayrımcılığı	1	N12,
Modaya uyma, marka düşkünlüğü, özentisi	1	N11,
Teknoloji bağımlılığı	1	N1,
Havanın sıcak ya da soğuk olması, ayakta bekleme	1	N11,
Madde bağımlılığı	1	N1,
TOPLAM 14	26	4
Örgün eğitim kaynaklı		
İlköğretimden eksik gelme	1	N11,
Üniversite giriş sınavı müfredatının çarpıklığı eğitim yerine öğretim yapılması	1	N11,
Sınıf tekrarının olmaması	1	N5,
Sınav sisteminde yapılan değişiklikler	1	N5,
TOPLAM	4	2

EK-8**Tablo 8.** İstenmeyen öğrenci davranışlarının okul içi etkenleri

Okul içi etkenler		
Etkenler	f	İncelenen çalışma
EĞİTİM VE OKUL YÖNETİMİ KAYNAKLI		
İdarenin tutumu ve gevşekliği	3	N11,N6,N1
Disiplin kurallarının uygulanmayışı	2	N1,N11
Kalabalık sınıflar	1	N5
Rehberlik servisinin etkin olmaması	1	N1
Okul aile işbirliğinin yetersiz olması	1	N1
Fiziksel koşullar	1	N11
Sıklıkla yapılan etkisiz ve uzun törenler	1	N11
Ders aralarının kısalığı	1	N11
TOPLAM 8	11	4
ÖĞRENCİ KAYNAKLI		
Sınav ve not kaygısı, korkusu	3	N11,N12,N6
Öğrencilerin hedefinin olmaması	3	N1,N11,N12
Öğrencilerin dersi veya öğretmeni sevmemesi	3	N1,N11, N15
Gençlik psikolojisi, ergenlik	3	N11,N12,N6
Öğrencinin kişisel ve zihinsel özellikleri	2	N1,N12,N11
Öğrencilerin iletişim eksiklikleri ve yetersizlikleri	2	N12,N5
Farklı olmayı isteme, ilgi çekme isteği	2	N11,N12
Ders dışı ilgiler	1	N5
Gruplaşmalar	1	N12
Kendini üstün görme, üstünlük sağlama isteği	1	N12
Öğrencilerin kendini ifade etme isteği	1	N11
Öğrencilerin aldığı eğitimin yetersiz oluşu	1	N1
Okullara, kurallara, yönetime tepki	1	N11
Notu, başarısızlığı ödünleme	1	N11
Öğrencinin kendine güveninin olmaması	1	N11
Davranışların sonuçlarını görememe	1	N11
Etkinliği önemsememe	1	N11
Öğrencilerin çalışmayı sevmemesi	1	N11
Sıkılmaya karşı dersten çıkmanın rahatlığı	1	N11
Uygar yaşam tarzını bilmeme, alışkanlıklar	1	N11
Kendine uygun bulmama	1	N11
Haksızlık yapılması	1	N12
Öğrenciler arasındaki kıskançlık	1	N12
Okuma isteğinin olmaması	1	N12
Önceki öğrenmelerinin yetersizliği	1	N5
TOPLAM 25	36	7
ÖĞRETMEN KAYNAKLI		
Öğretmenin kişisel özellikleri(aşırı hoşgörü, tutarsızlık, ayrımcılık)	3	N1, N12,N11
Öğretmenin sınıf yönetimi becerilerinin zayıf olması	2	N1,N11
Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı(kaba kuvvet, aşırı otorite, sahte otorite çabası, kötü söz, ilgisizlik,)	2	N1,N6
Öğretmenin tecrübesizliği	1	N1
Öğretmenin mesleki bıkkınlığı	1	N1
Öğretmenin nöbetini tutmaması	1	N1
Öğretmenin derslere geç girmeyi alışkanlık haline getirmesi	1	N1
Öğretmenin bilinçsiz davranışları	1	N1
Öğretmenin mesleki bilgisinin yetersizliği	1	N11
Öğretmenlerin arasındaki tutum farklılığı	1	N11
Öğretmenin ders işleme tarzı	1	N11
TOPLAM 11	15	4

EK-9**Tablo 9. Cezalandırıcı yaklaşım**

Cezalandırıcı yaklaşım		
Yaklaşım	f	İncelenen çalışma
Fiziksel Şiddet Uygulama		
Şiddete başvurmak	3	N10,N2,N9
Tokatlama, sille tokat girme	1	N13,
Kulak çekme, Saç çekme	1	N13,
Sopa ve cetvelle vurma	1	N13,
İtme, kakma, sarsma	1	N13,
Yumruklama, tekmeleme	1	N13,
Eller havada tek ayak üzerinde durma	1	N13,
Okul bahçesinde koşturma	1	N13,
TOPLAM 8	10	4
Psikolojik Şiddet Uygulama		
Azarlamak	3	N10,N8,N9,
Notla tehdit etme, düşük not verme	2	N2,N9,
Hakaret etme	2	N9,N2
Öğrencinin güvenini sarsmak	1	N2,
Dersi terk etmek	1	N2,
Öğrenciyi deşifre etmek, başkaları ile kıyaslamak	1	N8,
Bağırarak komut verme	1	N9,
Bakışları kullanma(Sert bakma)	1	N9,
Dalga geçme, Utandırma, Yargılama	1	N9,
Tehdit etme, küfretme, öğrencinin arkasından konuşma	1	N9,
Sınıfı suçlama, öğrencileri küçük düşürme	1	N9,
Çocukta suçluluk duygusu oluşturma	1	N8,
TOPLAM 12	16	4
Yaptırım Uygulama		
Disipline göndermek, okul idaresine sevk etmek	4	N10,N2,N8,N9,
Sınıftan atmak	3	N10,N2,N9,
Sınıfa almamak	2	N10,N9,
Cep telefonunu elinden alma	2	N8,N9,
II. tip ceza	1	N2,
Doğrudan rehberlik servisine yönlendirme	1	N8,
Ceza verme	1	N8,
Yerini değiştirme	1	N9,
Sürekli ders işleme	1	N9,
Otoriter olma	1	N5,
Ödev verme	1	N5,
TOPLAM 11	18	6

EK-10**Tablo 10. Çözüm arayıcı yaklaşım**

Çözüm arayıcı yaklaşım		
Yaklaşım	f	İncelenen çalışma
Değer yükleme (Özgüveni, benlik saygısını ve otokontrolü artırmak)		
Sorumluluk vermek	5	N10,N2,N5,N8,N9,
Olumlu davranışları ve başarıları ödüllendirmek	5	N2,N5,N8,N9,N7
Öğrenciye yakın ilgi göstermek	2	N2,N5,
Öğrencileri sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirme	1	N8,
Öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirmeye çalışma	1	N8,
Rehberlik dersinin ve grup rehberlik etkinliklerinin etkin olarak yapılması	1	N8,
Öğrencileri öğrencilerin oluşturduğu davranış değerlendirme kuruluna yönlendirme	1	N8,
Özeleştiriyeye yöneltme	1	N9,
Öğrenciye ismiyle hitap etme	1	N9,
Akran eğitimi çalışmalarının yapılması	1	N8,
TOPLAM 10	19	6
Derse motive etme		
Derste değişiklik yapmak, konuyu basite indirgemek, etkili ders anlatmak	3	N10,N5,N9,
Motivasyonu sağlayarak derse ilgiyi artırmaya çalışmak	2	N5,N8,
Sınıf kurallarının oluşturulmasında ve derste katılımı teşvik etme	2	N9,N8
Okulu sevdirmek için proje üretme	1	N8,
Dersin önemini vurgulama	1	N9,
Konuyu günlük yaşamla ilişkilendirme	1	N9,
Önemli kişilerin hayat hikâyelerini öğrencilerle paylaşma	1	N8,
	11	4
İletişim Becerilerini Kullanma		
Sözel Uyarma	4	N9, N10,N2,N8,
Öğrenci ile görüşme, öğrenciyi dinleme	4	N10,N2,N8,N9
Görmezden gelme	4	N9, N10,N8,N9
Sorunu anlamaya çalışmak	2	N10,N2,
Öğrenciye nasihat etmek	2	N8,N9,
Dokunmak, fiziksel yakınlıktan yararlanmak	2	N10,N9,
Sınıfla konuşma	2	N8,N9
Soru sormak	1	N10,
Sınıf rehber öğretmeni ile görüşme	1	N8,
Olumsuz davranışların sonuçlarını açıklama	1	N8,
Göz teması kurmak	1	N10,
Yanına yaklaşmak	1	N10,
Öğrenci ile empati kurmaya çalışma	1	N8,
Çatışmayı ayırma ve uzlaştırma	1	N9,
Sakin kalıp durumu kontrol altından tutmaya çalışma	1	N8,
Sorunların nedenlerini tartışma	1	N9,
TOPLAM 16	29	5
Paydaşlarla bilgi alışverişi yapmak		
Aile ile işbirliği yapma	3	N5,N8,N9,
Dönem başında okula uyum komisyonunun etkili çalışmalar yapması	2	N7,N8
Rehberlik servisinden yardım alma	2	N8, N9
Rehberlik servisinin sıklıkla seminer vermesi (Anne baba eğitimi vb. konularda)	2	N7,N8
İlgili paydaşlara öğrenciler ve istenmeyen davranışa yönelik bilgi alışverişi yapma	2	N8, N9
Sorunlara çözüm bulmaya teşvik etme	1	N9,
Öğrenciye açıklama yapma, bilgi verme, yönetmelik ve kuralları	1	N9,

hatırlatma		
Okul idaresinden yardım isteme	1	N9,
Davranışları ile ilgili çetele tutma	1	N8,
TOPLAM	15	4

EK-11

Tablo 11. *İstenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye yönelik öneriler*

Eğitim yönetimi		
Öğrencinin ders dışı zamanlarını da okulda geçirmesi için okulun her türlü imkanı öğrenciye sunulmalı	1	N4,N7
Kılık kıyafet serbestliği getirilmeli	1	N4,
Disiplin kurulu üyeleri tecrübeli öğretmenlerden oluşmalı	1	N4,
Her öğrenci için sözleşme hazırlanmalı	1	N7,
Akademik başarıyı artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalı	1	N7,
Sabah törenlerinde olumlu davranışları özendirerek konuşmalar yapılmalı	1	N7,
Meslek liselerine en az 15 yıl tecrübesi olan öğretmenler atanmalı	1	N7,
Okul idaresi zaman zaman okul çevresinde bulunan mekanları kontrol etmeli	1	N7,
Öğrencilerin yabancıları okul ve çevresine getirmemesi için güvenlik önlemleri alınmalı	1	N7,
Okul idarecileri öğretmenlere olumlu bir model olmalı	1	N7
Öğrencilerin devamsızlık hakları azaltılmalı	1	N7,
Okul müdürünün inisiyatif alanı genişletilmeli	1	N7,
Cep telefonlarının okula getirilmesi yasaklanmalı	1	N7,
Okul yöneticileri ilgili ve otoriter olmalı	1	N9,
TOPLAM 14	14	3
Fiziksel yapıyla ilgili öneriler		
Okulun fiziki yapısı, ortamı, düzeni ve donanımı öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verebilmeli	2	N4,N7
Fiziki ortam öğrenciyi dışarıdaki olumsuz ortamdan izole edebilmeli	2	N4,N7
Kamera sistemi etkin bir şekilde kullanılmalı	1	N7,
Atölyelerden ders gören öğrencilerin sınıf mevcutları düşük olmalı	1	N7,
Okulun tek bir giriş kapısı olmalı	1	N7,
Kız ve erkek pansiyon binaları ayrı olmalı	1	N7,
Kahvehane, internet kafe vb. yerler okuldan uzak olmalı	1	N7,
Kontrol edilemeyen okul fiziki mekanları öğrenci kullanımına kapatılmalı	1	N7,
Okulun belli yerlerine öğrenci talep kutuları olmalı	1	N4,
Okullar birbirine yakın olmamalı	1	N7,
TOPLAM 10	12	2
Kurumlarla işbirliğine yönelik öneriler		
Kurum ve kuruluşlarla dayanışma ve iş birliği içinde olunmalı	2	N4,N7
Ceza gerektiren davranışın ortaya çıkmasının nedeni uzmanlarca araştırılmalıdır	1	N4,
Sivil toplum kuruluşları sürece dahil edilmelidir	1	N4,
Öğrenci veliler halk eğitim kurumları tarafından eğitilmeli	1	N4,
Bazı çevresel risk etmenlerine karşı polisiye önlemler alınmalı	1	N7,
Okul çevresindeki işletmelerin desteği sağlanmalı	1	N7,
Basın yayın kuruluşları öğrencinin psikolojisini bozucu yayınlar yapmamalı	1	N4,
İnternet kafeler ve oyun salonları formasyona uygun olarak çalışmalı	1	N4,
TOPLAM 8	9	2
Okul dışı çevre		
Arkadaşlarına özentisi sonucu kazanılan olumsuz davranışların önüne geçilmelidir	1	N4,
Sosyal medya ve teknoloji kontrollü olarak kullanılmalı	1	N4,
Velinin kendisini okula ait hissetmesi sağlanmalı	1	N7,
Velilerin sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlanmalı	1	N7,
Öğrenci sağlıklı bir aile ve sosyal ortamdan gelmeli	1	N7,
Zararlı alışkanlıklardan korunma bilinci, öz disiplin ve ahlaki değerler kazandırılmış olmalı	1	N7,

TOPLAM 6	6	2
Öğrenci özellikleri ile ilgili öneriler		
Öğrencinin geleceğe yönelik olarak bir hedefi olması	1	N4,
Öğrenci seçtiği mesleği önemsemeli	1	N4,
Öğrencilere farklı düşüncelere saygı duyması gerektiği öğretilmeli	1	N4,
Öğrencinin özgüveni, benlik algısı gelişmiş olması, bir şeyleri başarabildiğine inanmalı	1	N7, N4,
Öğrencinin akademik altyapısı sağlam olmalı	1	N7,
Öğrencin sorumluluk bilincini kazanmış olması	1	N7,
TOPLAM 6	6	2
Öğretmen öğrenci ilişkileri ile ilgili öneriler		
Öğrenciye değer verilmeli, sevgiyle yaklaşılmalı, okul sevdirilmeli	3	N4,N5,N7,
Öğrenci meclisleri etkin olarak çalışmalı, öğrenciler kararlara katılmalıdır	2	N4,N6,
Her bireyin farklı olduğu unutmamalı	1	N4,
Öğrencilere kurallar, beklentiler ve yaptırımlar hakkında bilgi verilmeli	1	N4,N9
Parçalanmış aile çocukları ile daha çok ilgilenilmeli	1	N4,
Öğrenci eğitimi önemsenmeli	1	N4,
Öğrenci motive edilmeli	1	N4,
TOPLAM 7	10	5
Öğretmen özellikleri		
Öğretmenin alan bilgisi iyi olmalı, branşına hakim olmalı	2	N5,N7
Öğretmenler ve idareciler adaletli ve objektif olmalı	2	N5,N7,
Öğretmenler teknolojiyi etkin kullanmalı	2	N5,N8
Öğretmen ve rehber öğretmen olumlu bir model olmalı	2	N7,N8
Öğretmenler farklı, zengin ders işleme yöntemleri kullanmalı	2	N5,N9
Öğretmenler disiplinli olmalı	1	N5,
Yasakçı değil teşvik edici olunmalı	1	N4,
Öğretmenler davranışlarında tutarlı olmalı	1	N6,
Öğretmenler hoşgörülü ve sabırlı olmalı	1	N5,
Öğretmenler sınıf yönetimi konusunda gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalı	1	N7,
Öğretmen ve idareciler kıyafetlerine dikkat etmeli	1	N7,
Öğretmenler derslerine zamanında girip çıkmalı	1	N7,
Olaylara karşı duyarlı olunmalı, öğrenciler hafife alınmamalı	1	N7,
Görev ve sorumluluklar iyi bilinmeli	1	N7,
Öğrenciye nasıl yaklaşılacağını bilme	1	N9
Dersi öğrencinin düzeyine göre ayarlama	1	N9
Ön yargısız olma	1	N9,
Aşırı sıkı olmama	1	N9,
Öğretmenlik mesleğinin gereklerini yerine getirebilecek, o heyecanı taşıyan kişiler öğretmen olmalı	1	N7
Öğretmenler başarısız öğrencilerle ilgilenmeli	1	N7
Eğitim personeli kişisel düşünce ve sorunlarını okul ortamına yansıtmamalı	1	N7
TOPLAM 21	26	5
Paydaşlar arası iletişim, uyum ve koordinasyon		
Okul personeli, rehberlik servisi, öğrenci ve veli arasında iletişim geliştirilmeli	3	N4,N7,N9
Rehberlik servisi okul idaresi ve öğretmenlerin çalışmaları uyum içinde olmalı	3	N7,N9,N4
Öğretmenler ve okul idarecilerinin dil yeterlikleri ve iletişim becerileri geliştirilmeli	2	N5,N7
İlgili paydaşların istenmeyen davranışlara yaklaşımda ve alınan kararların uygulanmasında tutarlılık olmalı	2	N7,N9,
Okulun işleyişine velinin katılımı sağlanmalı	2	N7,N4
Göreve yeni başlayan öğretmenler kurum kültürüne uyum sağlamalı	1	N7,
Okulların kendilerine özgü kuralları olmalı, bu kurallar ve yönetmelik öğrenci ve öğretmenler tarafından iyi bilinmeli	1	N7,
Okul da yapılan toplantı ve yazışmalar kayıt altına alınmalı	1	N4,
Deneyimlerden hareketle paydaşlar bilgilendirilmelidir	1	N7,
TOPLAM 9	16	5

Rehberlik ile ilgili öneriler		
Rehberlik servisi etkin olarak çalışmalı, evrak, kırtasiye işleri hafifletilmelidir	2	N4,N7
Rehberlik servisi öğrenciyi yöneltme ve yönlendirmeyi uygun şekilde yapmalı	2	N4,N7
Rehber öğretmenler özgün sorunlar için özel eğitim almalı	2	N4,N7
Rehberlik etkinliklerine (zamanı değerlendirme vb.) ağırlık verilmeli	2	N9,N7
Öğrenci velileri çeşitli konularda bilgilendirilmelidir, eğitilmelidir.	2	N4, N7
Rehber öğretmenler yeterli bilgi ve donanıma sahip, yenilikçi olmalı	1	N4,
Risk faktörü taşıyan öğrenciler tespit edilip önleyici çalışmalar yapılmalı	1	N7,
Öğrenciler ve aileleri yeterince tanınmalıdır	1	N7,
Bireysel rehberlik çalışmalarına önem verilmelidir	1	N7,
Öğrencilerin gerçekçi hedefler belirlemesine yardım edilmeli, motivasyonu artırılmaya çalışmalıdır.	1	N7,
Öğrencilerin özgüvenlerini, cesaretlerini, farkındalıklarını artırıcı çalışmalar yapılmalı	1	N7,
Rehber öğretmenler görev yaptıkları okulu ve çevresini tanımalı, gerektirdiği özelliklere ve bilgiye sahip olmalı	1	N7,
Yatılı okullardan rehber öğretmen sayısı fazla olmalı	1	N7,
Rehberlik derslerine rehber öğretmenler girmeli	1	N7,
İdareci ve öğretmenler ergenin psikolojisi hakkında bilgi sahibi olmalı	1	N7,
Rehber öğretmen tüm öğrencilerle ilgilenmeli ve sürekli ulaşılabilir olmalı	1	N9,
TOPLAM 16	21	3
Sosyal etkinliklerle ilgili öneriler		
Tüm öğrenciler ilgi alanlarına göre bir sosyal ve sportif faaliyete katılmalı	2	N4,N7
Sosyal faaliyetler öğrencinin enerjisini harcamasına, kendini gerçekleştirme yardımı olmalı	2	N4,N7
Sosyal faaliyetler öğrencini boş zamanlarını değerlendirici nitelikte olmalı	2	N4,N7
Öğrencilerle okul dışında paylaşım yapılabilecek geziler düzenlenmeli	1	N7,
Okul yönetimi ve öğretmenler sosyal ve sportif etkinliklerin önemini farkında olmalı	1	N7,
Öğrencinin ilgisini çekecek güncel yarışmalar ve sınıflar arası turnuvalar düzenlenmeli	1	N7,
İdareciler ve öğretmenler spor yaparak öğrenciyi örnek olmalı	1	N7,
TOPLAM 7	10	2

EK-12

Tablo 12. Tepkisel Öneriler

Toleranssız Yaklaşım		
Cezalar öğrenciyi kazanmaya çalışmalı, yıkıcı değil yapıcı olmalı	2	N4,N7,
Disiplin işlerine ailelerin daha etkin katılımı sağlanmalıdır	2	N6,N7,
Kurumlara ve türüne göre disiplin sistemi oluşturulmalıdır	2	N6, N7
Cezalar caydırıcı nitelikte olmalı ve uygulanmalıdır	1	N4,N7
Ceza verilmeden önce muhakkak iyi irdelenmeli	1	N4,
Öğrenci velisine de ceza verilebilmeli	1	N4,
Ceza verilirken öğrencinin sosyo ekonomik düzeyi iyi incelenmeli	1	N4,
Disiplin işlemlerinde işlemler ve kırtasiye azaltılmalıdır	1	N6,
Cezadan çok ödüle önem verilmelidir	1	N6,
Cezalar zaman aşımına uğratılmamalıdır	1	N6,
Disiplin olaylarına önce rehber öğretmen müdahale etmelidir	1	N7,
Ceza uygulamalarında rehber öğretmenin vereceği rapor dikkate alınmalıdır	1	N7,
Disiplin olayları ile ilgili kişilere hatalı ve eksik bilgi verilmemeli	1	N7,
Uygulanan kişiye ceza aldığı ve sonraki süreç açıklanmalıdır	1	N7,
Disiplin sürecine izlenen öğrenci davranışına göre yön verilmeli	1	N7,
Öğrencilere kişiliğini rencide edici ve toplumdan soyutlayıcı nitelikte cezalar verilmemelidir.	1	N7,
Daha sıkı disiplin uygulamalı	1	N7,
Okul idaresine bildirmeli	1	N7,

Disipline göndermekle ve notla tehdit etmeli	1	N7,
Disipline vermeli	1	N7,
Para cezası verilebilmeli	1	N7,
Şiddet içerikli davranışların ve madde kullanımının cezası ağırlaştırılmalı	1	N7,
Okul müdürleri disiplin yönetmeliğine hakim olmalı	1	N7,
Uyarı cezası tekrar disiplin yönetmeliğine konmalı	1	N7,
Örgün eğitim dışına çıkarma cezası kaldırılmalı	1	N7,
Pansiyonlara özgü bir disiplin yönetmeliği olmalı	1	N7,
Disiplin yönetmeliği güncellenmeli	1	N7,
Disiplin yönetmeliği daha açık ve belirgin olmalı	1	N7,
Öğrenci velilerine de ceza verilmesinin önü açılmalıdır	1	N7,
Ceza yaptırımının uğrayan öğrencinin okulu değiştirilmelidir	1	N7,
Cezalar uygulanırken öğrencilerin genel davranışları yaşı, psikolojisi ve başarı durumu göz önünde bulundurulmalıdır.	1	N7,
Öğrencilere okuldan atılma korkusu vermelidir.	1	N7,
Cezaların verilme amacı sosyal okul ortamı oluşturmak olmalıdır	1	N7,
Cezalar vermekte aceleci davranılmamalıdır	1	N7,
Okulun vermiş olduğu cezaları üst disiplin kurulu iptal etmemeli	1	N7,
Disiplin ile ilgili kanun ve yönetmelikler güncel olmalı	1	N4,
Ceza yaptırımları uygulanırken adaletli olunmalı, ayrımcılık yapılmamalıdır	1	N7,
Öğrencilerin yaptıkları davranışın yanlış olduğunu anlamaları için bazen ceza verilmelidir.	1	N7,
Suçta meylli çocuklar kendilerine özgü bir eğitim almalıdır	1	N7,
Okul idaresi veliye karşı disiplinden taviz vermeyen bir tutum izlemeli	1	N7,
TOPLAM 40	43	3
Toleranslı Yaklaşım		
Okullarda rehber öğretmen sayısı yeterli olmalı	2	N9,N7
İdare, öğretmen ve öğrenci velisi ile işbirliği yapılarak öğrenci kazanılmaya çalışılmalı	2	N7,N9
Olumsuz tek davranış kişinin tüm davranışlarına genellenmemeli	1	N7,
Öğrencilerin her başarısı ödüllendirilmeli	1	N7,
Öğrenci isterse motivasyonu artırmaya yönelik görüşmeler yapılmalı	1	N7,
Öğrenciler her konuda disipline verilmemelidir	1	N7,
Öğrenciye formasyonun gerektirdiği gibi davranmalı	1	N7,
Hata yapan öğrencinin hatası hemen yüzüne vurulmamalı	1	N7,
Öğretmen özeleştiri yapmalı	1	N7,
Suçta meylli öğrencilerin velileri de sorunlu olduğundan onlarla konuşmamalı	1	N7,
Öğrencilerin sorunları hakkında hem anne hem de baba bilgilendirilmeli	1	N7,
Veli ile olumlu davranışları da paylaşmalı	1	N7,
Davranış problemi olan öğrenciler sportif etkinliklere yönlendirilmeli	1	N7,
Öğrenci okul dışı olumsuz arkadaş grupları ile ilişkileri hakkında bilgilendirilmeli	1	N7,
Okullardan öğrencilere üst araması yapılabilmesi	1	N7,
Ev ziyaretleri yapılmalı	1	N9,
Rehberlik servisinden yardım istenmeli	1	N9,
Sorunun nedeni araştırılmalı, bağırılmamalı, hakaret etmemeli	1	N9,
Öğrenci ile yalnız konuşulmalı	1	N9,
Anında müdahale etmeli	1	N7,
Öneri sunmalı	1	N7,
Yerini değiştirmeli	1	N7,
Görmezden gelmeli	1	N7,
Soru sormalı	1	N7,
Öğüt vermeli	1	N7,
Israrcı olmalı	1	N7,
Utandırmalı	1	N7,
Toplam 28	29	2